

Flickr CC BY SA alasis

PRZEWODNIK PO
OTWARTYCH ZASOBACH EDUKACYJNYCH

Przewodnik po Otwartych Zasobach Edukacyjnych powstał dzięki wsparciu

Opracowanie: Karolina Grodecka, Kamil Śliwowski

Koalicja Otwartej Edukacji, 2011
wersja 3 zaktualizowana

Przewodnik udostępniany na licencji Creative Commons: Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach 3.0. Pewne prawa zastrzeżone na rzecz autorów i Koalicji Otwartej Edukacji. Zezwala się na dowolne wykorzystanie treści pod warunkiem wskazania autorów i Koalicji Otwartej Edukacji jako właścicieli praw do tekstu oraz zachowania niniejszej informacji licencyjnej tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja. Tekst licencji dostępny na stronie: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.pl>

SPIS TREŚCI

O przewodniku	s. 4
Otwartość w edukacji	s. 5
Otwarte Zasoby Edukacyjne	s. 6
Licencje	s. 8
Domena publiczna	s. 16
Katalog Otwartych Zasobów Edukacyjnych	s. 19
Wyszukiwanie Otwartych Zasobów Edukacyjnych	s. 34
Jak być nauczycielem otwartym?	s. 39
Publikowanie i oznaczanie treści licencjami	s. 54
Wykorzystane źródła	s. 66

○ PRZEWODNIKU

Przewodnik po Otwartych Zasobach Edukacyjnych został przygotowany głównie z myślą o nauczycielach szkolnych, niemniej jednak każda osoba zainteresowana otwartością w edukacji, znajdzie tutaj praktyczne informacje, jak działać w otwartym modelu publikacji.

Przewodnik to wiedza w pigułce. Jeśli chcesz zdobyć solidne podstawy teoretyczne na temat OZE, przewodnik to idealny punkt startowy. Jest również dobrym sposobem na usystematyzowanie problematyki otwartych treści. Znajdują się w nim najważniejsze informacje o idei OZE, katalog zasobów i sposobów wyszukiwania, założenia licencji Creative Commons, narzędzia do otwartego publikowania i wiele innych wskazówek.

Raport HORIZON 2010 prognozował, że rozwój otwartych treści edukacyjnych na szeroką skalę to kwestia maksymalnie jednego roku. Naszym zdaniem otwartość w edukacji dawno przekroczyła etap prognozy. Mamy nadzieję, że po przeczytaniu przewodnika dowiesz się, że przewidywane trendy mają już bardzo realny kształt. Życzymy interesującej lektury.

Zespół Koalicji Otwartej Edukacji

OTWARTOŚĆ W EDUKACJI

Idea otwartej edukacji zbudowana jest na przekonaniu, że wiedza całego świata jest dobrem publicznym, dlatego każdy powinien mieć swobodę wykorzystywania, dostosowywania do swoich potrzeb, ulepszania i rozpowszechniania materiałów edukacyjnych bez ograniczeń by uczynić edukację zarówno bardziej dostępną, jak i bardziej skuteczną.

Efektom działania w otwartym modelu jest otwarta publikacja treści, nazywanych w kontekście edukacji - otwartymi zasobami edukacyjnymi (OZE). Jest to sposób udostępniania treści, pozwalający na ich szerokie wykorzystywanie – bez przeszkód technologicznych ani prawnych (z otwartą licencją na ich dalsze wykorzystywanie). Generalnie otwartość to, z jednej strony, kwestia dostępności treści, a z drugiej, zapewnienia ich odbiorcom i użytkownikom określonych swobód.

Otwarta edukacja
edukacją przyszłości

Obok otwartej edukacji mamy otwartą naukę, kulturę, otwarte treści, oprogramowanie, licencje, standardy, instytucje... i otwartych na kooperację i wzajemne uczenie się od siebie ludzi.

Wspólnym mianownikiem tych zjawisk jest chęć rozwijania współpracy opartej o wzajemną otwartość na pracę innych i swobodę korzystania ze wspólnych materiałów przez każdą ze stron: autorów, współautorów, instytucje i odbiorców.

Podsumowując, wdrażanie idei otwartości w edukacji jest **gwarancją powszechnego dostępu do informacji, wiedzy i wymiany doświadczeń.**

OTWARTE ZASOBY EDUKACYJNE

Flickr CC BY bachmot

Otwarte Zasoby Edukacyjne (ang. *Open Educational Resources, OER*) definiowane są jako te materiały, które są publicznie dostępne w internecie (bez kontroli dostępu), opublikowane wraz z prawem do dalszego wykorzystania (w tym celu zalecane jest stosowanie tzw. wolnych licencji) i najczęściej rozwijane w otwarty sposób. [1]

Powszechne już wykorzystanie komputerów i internetu jest dla nauczycieli ogromną szansą – jeszcze nigdy samodzielne przygotowanie bądź znalezienie i dostosowanie do własnych potrzeb interesujących i przydatnych pomocy naukowych nie było tak łatwe.

Spółeczność akademicka zawsze dzieliła się wiedzą. Raport OECD *Giving Knowledge for Free: the emergence of Open Educational Resources* wykazał, że ponad 3000 kursów z ponad 300 uniwersytetów było dostępnych na świecie w 2007 roku. Rosnąca liczba inicjatyw otwartego udostępniania treści edukacyjnych spowodowała powstanie ruchu Otwartych Zasobów Edukacyjnych (OZE). [2]

Termin Otwarte Zasoby Edukacyjne po raz pierwszy został użyty podczas *Forum on the Impact of Open Courseware for Higher Education in Developing Countries* przy UNESCO w 2002 r. Uczestnicy spotkania dostrzegli wtedy potrzebę tworzenia dostępnych dla wszystkich zasobów edukacyjnych.

Nie istnieje centralna organizacja grupująca, zarządzająca czy standaryzująca procedury OZE. Otwarte Zasoby Edukacyjne to termin określający **wiele zróżnicowanych inicjatyw edukacyjnych z całego świata**, zorganizowanych zarówno w tradycyjny, jak i innowacyjny sposób, mających różne cele i grupy beneficjentów. Istnieje jednak zgoda czym OZE są.

Otwarte Zasoby Edukacyjne to materiały dostępne do dalszego wykorzystania, bez konieczności pytania kogokolwiek o zgodę. Zasoby mogą mieć formę podręczników, kursów online, sylabusów, testów, multimediów, oprogramowania i innych narzędzi, które można wykorzystać w procesie nauczania i uczenia się. Mówiąc ogólnie, mogą to być materiały dedykowane, opracowane na potrzeby programu kształcenia lub każdy inny zasób, który w procesie kształcenia można wykorzystać. **Każdy ma prawo** się nimi dzielić, adaptować, poprawiać i tłumaczyć na inne języki. **Aby było to legalne w świetle prawa autorskiego przy ich publikacji stosowane są tzw. wolne licencje.**

Dzięki nim korzystanie z otwartych zasobów jest proste. Zgodnie z zapisami wolnej licencji każdy może:

- ponownie wykorzystywać materiały opracowane przez innych,
- zmieniać, przekształcać, adaptować do swoich celów i potrzeb (np. tłumaczyć teksty w j. obcych),
- łączyć z innymi materiałami (remixować, np. tekst z dźwiękiem),
- ponownie rozpowszechniać - dzielić się swoją pracą z innymi. [4]

OTWARTE ZASOBY W POLSCE

Polskie organizacje zaangażowane w tworzenie otwartych projektów edukacyjnych to 13 instytucji i organizacji skupionych wokół Koalicji Otwartej Edukacji której celem jest promowanie metod, ideałów i dobrych praktyk OZE. Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, Fundacja Nowoczesna Polska, Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego Uniwersytetu Warszawskiego (polski partner Creative Commons) oraz Stowarzyszenie Wikimedia Polska to członkowie założyciele

Koalicji. Polska jest dziś postrzegana jako jeden z liderów innowacji na rzecz otwartości w edukacji. [3]

DEKLARACJA KAPSZTADZKA

W styczniu 2008 r. została opublikowana **Kapsztadzka Deklaracja Otwartej Edukacji**, jeden z kluczowych dokumentów określających cele i metody ruchu OZE. Deklaracja była efektem spotkania i wspólnej pracy kilkudziesięcioosobowej grupy pracowników organizacji pozarządowych, przedstawicieli instytucji naukowych i administracji państwowej, nauczycieli i autorów materiałów edukacyjnych z całego świata. [3]

3 filary Deklaracji:

- **nauczyciele i uczący się** zaangażowani w tworzenie, wykorzystywanie, dostosowywanie do swoich potrzeb oraz ulepszanie otwartych zasobów edukacyjnych
- **otwarte zasoby edukacyjne** publikowane na wolnych licencjach, w formatach zapewniających w praktyce prawa gwarantowane przez licencje, oraz dostępnych na różnorodnych platformach technicznych
- **polityka otwartej edukacji** - organy władzy oraz dyrekcje szkół i uniwersytetów powinny nadać otwartej edukacji najwyższy priorytet.

Deklaracja została przetłumaczona na język polski.

WOLNE LICENCJE

Na świecie powszechnie obowiązującym systemem ochrony praw twórców/autorów jest prawo autorskie. W Polsce regulowane jest ustawą o prawie autorskim i prawach pokrewnych z 4 lutego 1994 roku. Czas trwania autorskich praw majątkowych wynosi 70 lat od śmierci twórcy lub ostatniego z współtwórców.

Prawo autorskie jest na tyle restrykcyjne, że w znacznym stopniu ogranicza wykorzystanie twórczości przez innych użytkowników. W odniesieniu do przestrzeni cyfrowej, zapisy ustawy o prawie autorskim roku nie uwzględniają nowych mechanizmów publikacji, komunikacji i korzystania z twórczości innych.

Ograniczenia te stały się punktem wyjścia do stworzenia alternatywnych systemów licencjonowania - wolnych licencji, które są znacznie bardziej liberalne dla odbiorców (użytkowników) zasobów cyfrowych.

WOLNE LICENCJE:

- GNU GPL (General Public License)
- Creative Commons Uznanie Autorstwa (CC BY)
- Creative Commons Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach (CC BY-SA)

LICENCJE CREATIVE COMMONS

Creative Commons jest międzynarodowym projektem oferującym darmowe rozwiązania prawne i inne narzędzia służące zarządzaniu przez twórców prawami autorskimi do swoich utworów. Creative Commons wspiera wolną kulturę: produkcję i wymianę utworów traktowanych jako dobro wspólne. Creative Commons powstała w 2001 r. jako amerykańska organizacja pozarządowa. Polski oddział działa od 2005 r.

Podstawowym narzędziem Creative Commons są licencje prawne pozwalające zastąpić tradycyjny model „Wszystkie prawa zastrzeżone” zasadą „Pewne prawa zastrzeżone” – przy jednoczesnym poszanowaniu zasad prawa autorskiego. Licencje Creative Commons wykorzystują prawo autorskie, aby umożliwić autorowi przekazanie innym części przysługujących mu praw. Nie wymagają całkowitego zrzeczenia się praw autorskich. Autor ma do wyboru zestaw czterech różnych warunków udostępnienia swojego utworu, dzięki temu może samodzielnie określić zasady, na których chce dzielić się swoją twórczością z innymi.

Cztery podstawowe warunki licencji CC to [3]:

- **Uznanie autorstwa.** Wolno kopiować, rozprowadzać, przedstawiać i wykonywać objęty prawem autorskim utwór oraz opracowane na jego podstawie utwory zależne pod warunkiem, że zostanie przywołane nazwisko autora pierwotnego.
- **Na tych samych warunkach.** Wolno rozprowadzać utwory zależne jedynie na licencji identycznej do tej, na jakiej udostępniono utwór oryginalny.
- **Użycie niekomercyjne.** Wolno kopiować, rozprowadzać, przedstawiać i wykonywać objęty prawem autorskim utwór oraz opracowane na jego podstawie utwory zależne jedynie do celów niekomercyjnych.
- **Bez utworów zależnych.** Wolno kopiować, rozprowadzać, przedstawiać i wykonywać utwór jedynie w jego oryginalnej postaci – tworzenie utworów zależnych nie jest dozwolone.

Zestaw tych warunków tworzy 6 różnych licencji Creative Commons

Licencja	Symbol	Sposób wykorzystania	Co można robić z utworem
Uznanie autorstwa (BY)		Komercyjny i niekomercyjny	<ul style="list-style-type: none"> •Kopiować •Zmieniać •Rozprowadzać, przedstawiać i wykonywać utwór •Publikować na dowolnej licencji
Uznanie autorstwa – Na tych samych warunkach (BY-SA)	 	Komercyjny i niekomercyjny	<ul style="list-style-type: none"> •Kopiować •Zmieniać •Rozprowadzać, przedstawiać i wykonywać utwór •Publikować tylko na takiej samej licencji jak licencja oryginału

Licencja	Symbol	Sposób wykorzystania	Co można robić z utworem
Uznanie autorstwa – Bez utworów zależnych (BY-ND)		Komercyjny i niekomercyjny	<ul style="list-style-type: none"> •Kopiować •Rozprowadzać, przedstawiać i wykonywać utwór tylko w jego oryginalnej postaci •Publikować na dowolnej licencji
Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne (BY-NC)		Tylko niekomercyjny	<ul style="list-style-type: none"> •Kopiować •Zmieniać •Rozprowadzać, przedstawiać i wykonywać utwór •Publikować na dowolnej licencji
Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Na tych samych warunkach (BY-NC-SA)		Tylko niekomercyjny	<ul style="list-style-type: none"> •Kopiować •Zmieniać •Rozprowadzać, przedstawiać i wykonywać utwór •Publikować tylko na takiej samej licencji jak licencja oryginału
Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Bez utworów zależnych (BY-NC-ND)		Tylko niekomercyjny	<ul style="list-style-type: none"> •Kopiować •Rozprowadzać, przedstawiać i wykonywać utwór •Publikować na dowolnej licencji

Tab. 1. Licencje Creative Commons

Każda z licencji zawiera warunek BY co oznacza, że warunkiem koniecznym przy wykorzystywaniu utworu oryginalnego jest: podanie listy autorów oraz informacji, że utwór jest dostępny na danej licencji.

CZYM SĄ WOLNE LICENCJE (ANG. *COPYLEFT*)?

Udostępnienie twórczości na wolnych licencjach oznacza, że każdy ma prawo ją wykorzystywać, poprawiać, dostosowywać, powielać, rozprowadzać za darmo lub za opłatą, oraz upowszechniać swoje udoskonalenia, aby mogła z nich korzystać cała społeczność.

Wolna licencja to rodzaj umowy, którą autor utworu, właściciel praw autorskich, zawiera z całą resztą ludzkości. W ramach tej umowy twórca pozostaje właścicielem praw autorskich, ale jednocześnie, jako ich właściciel, pod pewnymi, stosunkowo łatwymi do spełnienia warunkami, zezwala wszystkim na:

- dowolne kopiowanie utworu,
- dowolną redystrybucję utworu, w tym również w celach komercyjnych,
- dowolne przeróbki utworu [5].

Czy licencje CC to to samo co wolne licencje?

Nie wszystkie licencje Creative Commons są wolne. Z sześciu istniejących licencji (opis każdej z nich znajduje się na stronie <http://creativecommons.pl/polskie-licencje-cc>, tylko dwie są w pełni wolne:

- **Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0** lub inna wersja językowa tej licencji opublikowana przez organizację Creative Commons. Znana również jako CC-BY; tekst licencji <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/>
- **Creative Commons Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 3.0.** lub inna wersja językowa tej licencji opublikowana przez organizację Creative Commons. Znana również jako CC-BY-SA; <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>.

Należy więc zwrócić uwagę na to jaką konkretnie licencję CC wybrał autor dzieła, które chcemy wykorzystać.

Inne wolne licencje [5]

Pseudo-licencja CC-0 - w praktyce przenosi utwór do domeny publicznej poprzez oświadczenie twórcy, że rezygnuje ze wszelkich roszczeń prawno-autorskich; nie nakłada nawet obowiązku podania autora przy wykorzystaniu utworu. W Polsce licencja ta nie może być stosowana ze względu na to, że osobiste prawa autorskie są niezbywalne. Istnieje zatem obowiązek podania autora nawet, gdy ten nie stawia tego warunku.

GNU FDL - Licencja GNU Free Documentation License (GNU FDL) jest najstarszą wolną licencją. Została napisana przez Free Software Foundation głównie do stosowania przez autorów dokumentacji wolnego oprogramowania i tak jest nadal wykorzystywana.

Licencja Free Art Licence została stworzona dla tych, którzy chcą udostępniać swoje utwory artystyczne na zasadach podobnych do GNU FDL, ale bez uciążliwego warunku dodawania do utworu pełnego tekstu licencji. Licencja ta ma zbliżone warunki do GNU FDL i CC-BY-SA, czyli zezwala na dowolne kopiowanie i tworzenie utworów zależnych. Wzór licencji jest dostępny na stronie: Copyleft Attitude (<http://artlibre.org>).

CZYM JEST OTWARTOŚĆ PUBLIKACJI?

Otwarta publikacja to taka, która jest udostępniona w formie elektronicznej zezwalającej na szerokie wykorzystywanie treści - bez przeszkód technologicznych czy prawnych. W praktyce oznacza to udostępnienie wyników badań oraz materiałów edukacyjnych w Internecie. Może to być główny lub uzupełniający tradycyjne modele sposób upowszechniania wiedzy. Zakres otwartości treści zawsze wiąże się z decyzjami autorów i może być wyrażony dzięki otwartym licencjom, które określają dalsze ich wykorzystywanie.

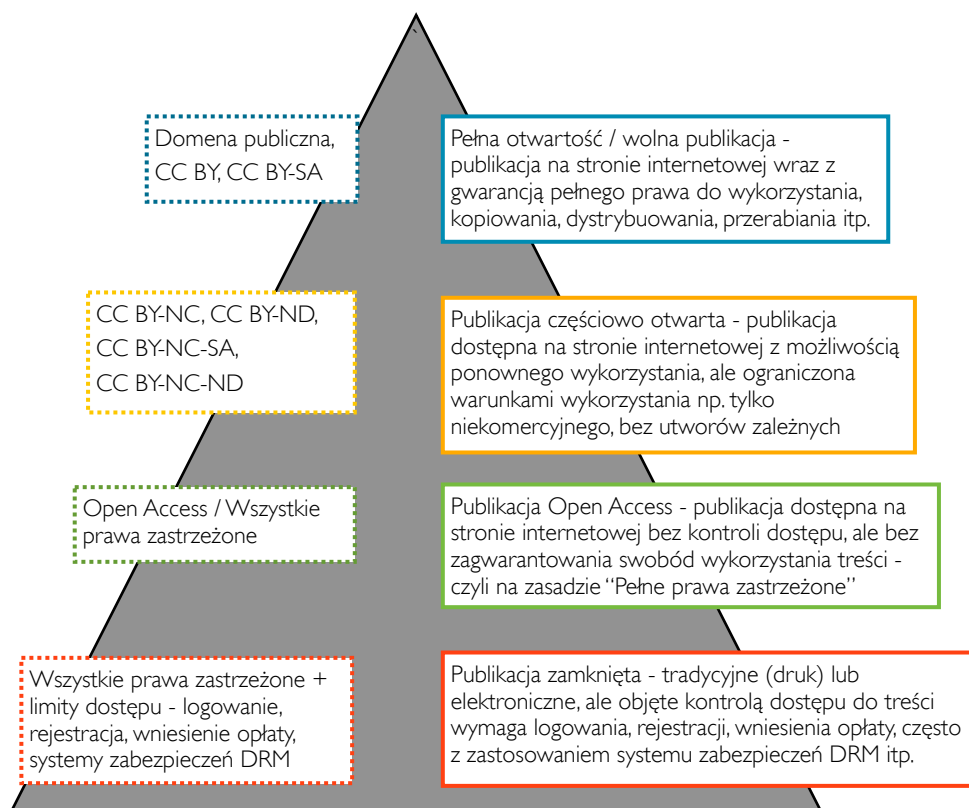
Otwartość wyraża się z jednej strony decyzją właścicieli o szerokim udostępnieniu utworów, a z drugiej w zapewnieniu ich odbiorcom określonych swobód. Idea otwartości zbudowana jest na przekonaniu, że każdy powinien mieć prawo i swobodę wykorzystania, dostosowywania do swoich potrzeb, ulepszania oraz ponownego przetworzenia wiedzy, która stanowi dobro wspólne.

RODZAJE OTWARTOŚCI

Prawna otwartości jest gwarancją prawa do ponownego wykorzystania publikacji, zapewnia demokratyczny dostęp do zasobów. Prawnie uregulowana otwartość jest podstawą dla drugiego rodzaju otwartości - technicznej, która polega na: dostępności zasobów w sieci, otwartości standardów i łatwości dystrybucji, co z kolei przekłada się na zwiększenie zasięgu jej odbioru.

POZIOMY OTWARTOŚCI PUBLIKACJI (KONTEKST PRAWNY)

Publikacja może być bardziej lub mniej otwarta ze względu na sposób jej udostępnienia i warunki prawne, na jakich została udostępniona. Można wyróżnić następujące stopnie otwartości:

Rys. 1. Poziomy otwartości

ZALETY STOSOWANIA WOLNYCH LICENCJI [7]

Prace na licencji '**Uznanie autorstwa**' (CC BY) mogą być ponownie rozpowszechniane i przetwarzane bez ograniczeń, jedynie pod warunkiem zachowania informacji dotyczących autorstwa. Oznacza to, że mogą być tłumaczone, dostosowywane do lokalnych standardów, wykorzystywane w produktach komercyjnych i łączone z dowolnymi materiałami edukacyjnymi. Licencja CC BY zezwala na dalsze wykorzystywanie każdemu i do dowolnych celów, jeśli tylko oryginalny autor pozostanie właściwie opisany.

Licencja '**Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach**' (CC BY-SA) oznacza, że wszystkie utwory pochodne muszą być opublikowane na tej samej licencji, co oryginał i zachować

informację o autorze. Ten warunek jest atrakcyjny dla organizacji/osób, które pragną, aby wykorzystywanie ich utworów powiększało pulę otwartych zasobów poprzez zastrzeżenie, aby każdy utwór pochodny był również otwarty, nawet kosztem utraty wielu potencjalnych zastosowań. Jednak utworów opatrzonych warunkiem 'Na tych samych warunkach' często nie można łączyć z innymi otwartymi zasobami edukacyjnymi, co może stanowić istotną barierę dla wielu grup studentów czy nauczycieli.

JAK DOTRZYMAĆ WARUNKÓW LICENCJI?

Poza przestrzeganiem warunków licencji (zob. Tab 1. Licencje Creative Commons - ostatnia kolumna, s. 9-10) istotny jest także sposób oznaczenia efektów naszej pracy, jeśli została przerobiona, zmieniona, zaadaptowana lub tylko skopiowana.

Wymogi licencji są spełnione po dołączeniu do nowo opracowanego tekstu/prezentacji/artykułu w sposób widoczny dla czytelnika następującego tekstu:

Dzieła zależne:

- te same warunki: jeśli zmieniamy, np. prezentację na lekcję biologii, która jest dostępna na licencji z warunkiem SA, należy podać: Autorów oryginału, link do oryginału, licencję oryginału. Będą to wszystkie treści dostępne na licencji CC BY-SA, CC BY-NC-SA.
- inne licencje: jeśli zmieniamy scenariusz warsztatów, które są dostępne na licencji zezwalającej na publikowanie na tej samej lub dowolnej licencji, należy podać: Autorów oryginału, link do oryginału, licencja oryginału, nowa nadana przez nas licencja. Będą to wszystkie treści na licencji CC BY, CC BY-NC.

Kopia (bez dzieł zależnych): W przypadku wiernej kopii utworów należy podać autorów, nazwę licencji i link do licencji. Będą to treści na licencji CC BY-ND, CC BY-NC-ND. Te elementy należy uwzględnić także przy treściach dostępnych na każdej innej licencji.

Użycie niekomercyjne: W przypadku użycia niekomercyjnego należy dodać zapis jak określono wyżej w zależności od rodzaju licencji

PAMIĘTAJ O BIBLIOGRAFII

Jeśli pracujesz nad większym tekstem i wykorzystujesz prace na różnych licencjach, musisz pamiętać o kompatybilności licencji. W bibliografii należy podać przy każdej wykorzystanej publikacji licencję i link do oryginału. Więcej o kompatybilności znajduje się w rozdziale "Publikowanie i oznaczanie treści licencjami".

WOLNE LICENCJE W PRAKTYCE

Przygotowując się do lekcji, pisząc scenariusz lub pracując nad prezentacją, możesz skorzystać z zasoby dostępnych w Internecie na otwartych zasadach. Na przykład:

- tłumaczenie artykułu i wykorzystanie go w całości lub fragmencie do pracy z uczniami,
- wykorzystanie gotowego konspektu lekcji i dostosowanie go do potrzeb własnej lekcji,
- wykorzystanie nagrania muzycznego jako podkładu do animacji/prezentacji, etc.

W każdym powyższym przypadku, niezależnie od tego czy oryginalny materiał jest przerabiany czy wykorzystywany w niezmienionej formie, **należy podać autora, wskazać pierwotne**

miejsce publikacji materiału [poprzez podanie linku] oraz określić licencję.

Dobrze podać także datę odczytu (w przypadku cyfrowych zasobów często zdarza się, że adresy stają się nieaktualne lub zasób zmienia miejsce występowania w sieci).

Przykład zastosowania licencji

To zdjęcie zostało udostępnione w serwisie Flickr na licencji CC BY przez autora o nazwie Recyclethis. Dzięki temu można je kopiować, dowolnie zmieniać, wykorzystywać do celów komercyjnych lub niekomercyjnych oraz publikować na dowolnej licencji CC. (Zdjęcie z: <http://www.flickr.com/photos/recyclethis/185807557/>)

To zdjęcie zgodnie z licencją dla oryginału zostało przerobione (dodane napisy na patyczkach), ponownie wykorzystane w Internecie i udostępnione w serwisie Wikiedukator na tej samej licencji CC BY. W opisie znalazł się link do oryginału, informacja o autorze i wykorzystanej pierwotnie licencji. (Zdjęcie z: <http://wikiedukator.org/File:Recyclethis-185807557.jpg>).

DOMENA PUBLICZNA

Poza systemami licencji otwartych, funkcjonuje Domena publiczna (DP). W największym znaczeniu jest to **twórczość, z której można korzystać bez ograniczeń**, ponieważ prawa majątkowe do twórczości wygasły lub twórczość ta nigdy nie była lub nie jest przedmiotem prawa autorskiego. [8]

Domena publiczna definiowana jest jako abstrakcyjny zbiór utworów, które nie są kontrolowane, zabezpieczone czy zawłaszczane przez kogoś na mocy systemu własności intelektualnej. Określenie to ma wskazywać, że utwory są **"własnością publiczną", dostępne dla każdego z nas, do wykorzystania w dowolnym celu.**

O domenie publicznej mówi się najczęściej w opozycji do utworów, których wykorzystanie jest ograniczone. Zgodnie ze

współczesnym polskim prawem autorskim oryginalne prace literackie, dzieła sztuki, utwory muzyczne itp. **są chronione prawem od momentu ich stworzenia aż do 70 lat od śmierci autora/współtwórców. Po tym czasie wygasa autorskie prawo majątkowe, a utwór wchodzi do domeny publicznej** [9]. Na świecie okres obowiązywania prawa autorskiego jest różny w różnych krajach w zależności od narodowych systemów legislacji. W krajach Unii to 70 lat, w Stanach Zjednoczonych to okres 100 lat, w krajach azjatyckich 50 lat. Balfour Smith z Duke University bazując na wykazie państw i obowiązujących w nich standardowych regulacji prawa autorskiego w Wikipedii, opracował **mapę przedstawiającą czas obowiązywania prawa autorskiego w różnych krajach świata.** Mapa dostępna na europejskiej stronie Dnia Domeny Publicznej (http://www.publicdomainday.org/sites/www.publicdomainday.eu/files/World_copyright-terms.jpg).

Oznaczenie Domeny Publicznej

W przypadku utworów znajdujących się w Domenie publicznej nie ma obowiązku ich oznaczania w repozytoriach, serwisach lub bibliotekach cyfrowych. Niektóre repozytoria, np. Wikimedia Commons stosują odpowiednie oznaczenia graficzne i opisy.

DOMENA PUBLICZNA W POLSCE

W polskim systemie prawnym nie ma definicji *public domain*. Nie oznacza to, że w polskiej kulturze korzystanie z zasobów będących własnością publiczną jest niemożliwe. Pojęcie to nie jest zakorzenione ani powszechnie stosowane. Niemniej jednak istnieje wiele inicjatyw i projektów, które opierają się na twórczości, do której wygasły autorskie prawa majątkowe, czyli będących w Domenie publicznej. Korzystają z niej biblioteki cyfrowe, dygitalizując i udostępniając kopie cyfrowe utworów w Internecie. Przykładem może być **Biblioteka Cyfrowa Polona**.

Na gruncie polskim Koalicja Otwartej Edukacji podejmuje aktywne działania mające na celu upowszechnienie i zakorzenienie w świadomości publicznej istnienie Domeny publicznej. Jednym z **ważniejszych projektów edukacyjnych**, który czerpie z zasobów DP, jest **Szkolna Biblioteka Internetowa Wolne Lektury** (projekt prowadzony przez Fundację Nowoczesna Polska) oraz działania Stowarzyszenia Wikimedia Polska, szczególnie **Wikiźródła**. Jest to oddolna inicjatywa mająca na celu cyfryzację zasobów z Domeny publicznej lub udostępnianych na wolnych licencjach. Zakres działania Wikiźródeł pokrywa się po części z działaniami bibliotek cyfrowych (skupionych w ramach **Federacji Bibliotek Cyfrowych**), które także digitalizują twórczość. Jednak Wikiźródła udostępniają nie tylko skany oryginałów lecz pełne teksty źródłowe w postaci hipertekstu wyposażonego w spis treści. Stanowi to prawdopodobnie największą wartość dodaną projektu. W dalszej części przewodnika, w Katalogu OZE, znajduje się lista repozytoriów materiałów edukacyjnych dostępnych w DP.

Innym przykładem wykorzystywania zasobów Domeny publicznej są **Spoleczne Pracownie Digitalizacji** (SPD) działające przy bibliotekach cyfrowych, np.: przy Śląskiej Bibliotece Cyfrowej, Bałtyckiej Bibliotece Cyfrowej, Miejskiej Bibliotece Publicznej w Słupsku. Praca w SBP polega na wykorzystaniu zaangażowania społecznego do działania profesjonalnego (zgodnie z ideą sieci 2.0) oraz udostępnienie stanowisk do digitalizacji i tworzenia zasobów cyfrowych. W efekcie działania tylko Śląskiej SPD powstało ponad 4 tys. cyfrowych kopii zasobów (przy udziale 13 wolontariuszy), co stanowi 23% zasobów ŚBC.

DZIEŃ DOMENY PUBLICZNEJ

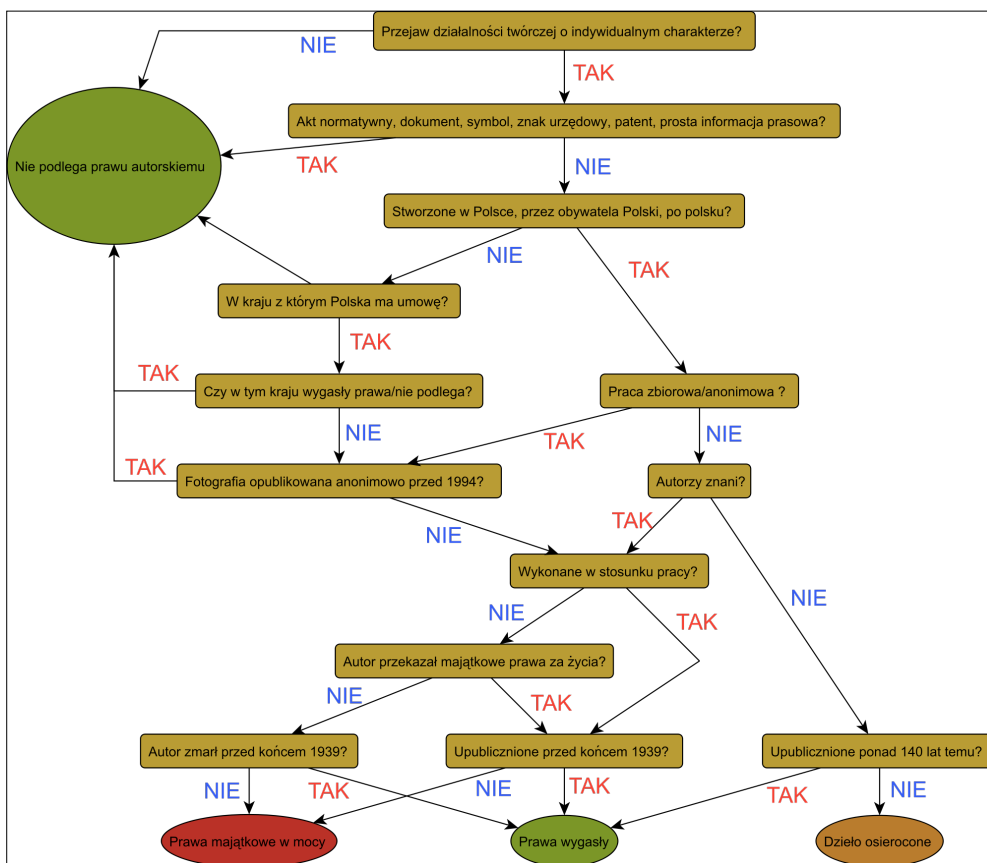
Koalicja Otwartej Edukacji od 2009 roku organizuje Dzień Domeny Publicznej (DDP). Pod koniec grudnia instytucje kultury świętują poszerzenie zasobów DP, które po 70 latach od śmierci twórców zostają uwolnione 1 stycznia każdego roku. Stałym elementem obchodów jest **generowanie listy autorów**, których twórczość przechodzi do Domeny Publicznej. Od 2009 r. listy są generowane przez pracowników Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu w oparciu o Narodowy Uniwersalny Katalog Centralny (NUKAT). Co roku lista ta przekracza 500 osób.

Od 2010 r. Koalicja prowadzi osobną stronę poświęconą Domenie publicznej (<http://domenapubliczna.org>). Informacje na temat obchodów Dnia Domeny Publicznej z lat poprzednich znajdują się na stronie Koalicji (<http://koed.org.pl/category/dp/>).

LICZNIK I KALKULATOR DOMENY PUBLICZNEJ

Podczas obchodów Dnia Domeny Publicznej 2011 odbyła się premiera **licznika Domeny Publicznej** (<http://nowoczesnapolska.org.pl/2011/01/03/licznik-domeny-publicznej/>), opracowanego w ramach projektu Wolne Lektury (Fundacja Nowoczesna Polska) – największej internetowej biblioteki tekstów lektur szkolnych dostępnych w Domenie publicznej. Po wpisaniu nazwiska twórcy do pola wyszukiwarki, licznik informuje jak długi jest okres oczekiwania na przejście jego twórczości do zasobów Domeny publicznej (w latach, dniach, godzinach, minutach i sekundach (zob. np. Czesław Miłosz). Obecnie w bazie licznika znalazło się około 800 nazwisk twórców głównie literatury pięknej i poezji, których twórczość wchodzi do kanonu lektur szkolnych.

Równoległe do licznika Wolnych Lektur, trwają prace nad **Kalkulatorem Domeny Publicznej**. Na gruncie polskim, Tomasz Ganicz ze Stowarzyszenia Wikimedia Polska, opracował **diagram przechodzenia dzieł do Domeny Publicznej** dostępny w Wikipedii ([http://pl.wikipedia.org/wiki/Domena_publiczna#Przechodzenie dzie.C5.82.do_domeny_publicznej](http://pl.wikipedia.org/wiki/Domena_publiczna#Przechodzenie_dzie.C5.82.do_domeny_publicznej)).

Rys. 2. Ganicz, T., 2010, Diagram przechodzenia do domeny publicznej w polskim prawie autorskim - dotyczy dzieł pierwotnych

Katalog Otwartych Zasobów Edukacyjnych

W tej części przewodnika znajduje się katalog otwartych zasobów, w którym opisano wyszukiwarki i repozytoria gromadzące zasoby głównie na wolnych licencjach, znajdujące się w Domenie publicznej (zasoby, do których wygasły autorskie prawa majątkowe) lub innych otwartych licencjach.

REPOZYTORIA, SERWISY [4]

Obok wyszukiwarek otwartych zasobów, w sieci istnieje bardzo wiele baz danych, repozytoriów tworzonych przez konsorcja zrzeszonych instytucji edukacyjne, kulturalnych i społecznych lub przez uczelnie wyższe. Przykładem obrazującym wielość otwartych zasobów edukacyjnych może być lista stron (http://wiki.creativecommons.org/Content_Curators), które dostarczają treści na licencjach CC, opracowywana przez Creative Commons. Innym przykładem może być **OpenCourseWare Consortium** (<http://www.ocwconsortium.org/en/members/members>), które skupia ponad 200 szkół wyższych i instytucji stowarzyszonych. Spośród tysięcy repozytoriów OER, w przewodniku wymieniono te, w których można znaleźć zasoby głównie na wolnych licencjach lub te, które umożliwiają zawężenie wyszukiwania do wolnych zasobów.

* źródło zdjęcia: <http://freerangestock.com/details.php?gid=&sgid=&pid=759>

I. ZASOBY POLSKIE

Repozytorium	Typ zasobów	Opis	Licencja
<p>Biblioteka Cyfrowa Polona http://www.polona.pl/dlibra</p>	<p>publikacje dotyczące wybranych aspektów polskiej literatury, kultury i historii</p>	<p>Powstała w 2006 roku, gromadzi najważniejsze wydania tekstów literackich i naukowych, dokumentów historycznych, czasopisma, grafikę, fotografię, nuty, mapy, czasopisma, książki, dokumenty życia społecznego (ulotki i odezwy), rękopisy, stare druki oraz zbiory ikonograficzne i muzykalia. Obecnie zawiera 23211 publikacji</p>	<p>Domena publiczna</p>
<p>Wikipedia http://pl.wikipedia.org</p>	<p>hasła encyklopedyczne</p>	<p>To wielojęzyczny projekt internetowej encyklopedii. Wszystkie treści zawarte w Wikipedii są wolne - mogą być bezpłatnie wykorzystywane, dowolnie kopiowane i modyfikowane przez każdego. Wikipedia zawiera również materiały tekstowe, dźwiękowe, graficzne i inne. Obecnie utworzono już ponad 678 tys. haseł.</p>	<p>CC BY-SA (od 2009; wcześniej GNU FDL)</p> <p>W niektórych przypadkach używane są inne licencje - jest to wyraźnie zaznaczone</p>
<p>Wikibooks http://pl.wikibooks.org</p>	<p>wolne podręczniki i książki</p>	<p>Zbiór darmowych i tworzonych wspólnie tekstów o układzie i przeznaczeniu podobnym do papierowych książek. Spis dostępnych książek w zakładce 'Księgozbiór'. Obecnie posiada 4688 rozpoczętych modułów i artykułów. Projekt uruchomiony w 2004 r.</p>	<p>CC BY-SA (od 2009; wcześniej GNU FDL)</p>

Repozytorium	Typ zasobów	Opis	Licencja
Wikiźródła http://pl.wikisource.org	teksty źródłowe	<p>Projekt siostrzany Wikipedii. Celem jest stworzenie wolnego repozytorium tekstów źródłowych oraz ich tłumaczeń w postaci stron wiki. Udostępniane są: oryginalne, wcześniej opublikowane utwory, teksty i dokumenty historyczne rangi państwowej lub międzynarodowej, tłumaczenia oryginalnych tekstów,, kody źródłowe dostępne jako własność publiczna lub na licencji zgodnej z GNU FDL, tłumaczenia słów lub zwrotów, podsumowania, odesłania i inne informacje o tekście w postaci przypisów wyraźnie oddzielonych od utworu.</p>	CC BY, CC BY-SA lub GNU FDL
Wikimedia Commons http://commons.wikimedia.org/	multimedia	<p>Jeden z siostrzanych projektów Fundacji Wikimedia utworzony jako magazyn ilustracji, zdjęć, dźwięków, animacji, tekstów mówionych, filmów i wszelkich innych zasobów. Uruchomione pod koniec 2004 r. Obecnie zawiera 6131296 plików i 94802 artykułów.</p>	CC BY-SA lub GNU FDL
Wikicytaty http://pl.wikiquote.org	cytaty	<p>Polska wersja serwisu Wikiquote, siostrzanego projektu Wikipedii. Powstała polska w 2004 roku. Wikicytaty są obecnie trzecią pod względem wielkości wersją językową – zawierają ponad 11,806 tysiąca artykułów. Projekt zawiera tworzoną w trybie wiki bazę cytatów, które są indeksowane tematycznie oraz osobowo.</p>	CC BY-SA oraz GNU FDL

Repozytorium	Typ zasobów	Opis	Licencja
Wikisłownik http://pl.wiktionary.org/	internetowy słownik wszystkich języków świata	Projekt Fundacji Wikimedia, którego założeniem jest stworzenie wolnego słownika w każdym języku opartego na mechanizmie wiki. Jest to słownik uniwersalny, pełniący jednocześnie rolę słownika ogólnego dla danego języka jak i słownika dla tłumaczy, a także pełni rolę słownika etymologicznego, słów bliskoznacznych i ortograficznego. Polska wersja działa od 2004 r. Aktualnie polski Wikisłownik zawiera ponad 189 tys. osobnych wpisów słownikowych.	CC BY-SA
Wikinews http://pl.wikinews.org/	aktualności	Wolnodostępny serwis informacyjny; powstał w listopadzie 2004. Jest projektem Fundacji Wikimedia. Wersja polskojęzyczna projektu powstała w lutym 2005. Obecnie posiada ponad 25000 artykułów.	CC BY jako jedyny z projektów Fundacji Wikimedia
Wikitravel http://wikitravel.org/pl/	teksty, zdjęcia, mapy	Obszerny, międzynarodowy przewodnik turystyczny i zasób informacji geograficznych o Polsce i świecie udostępniany na licencji CC-BY-SA. Jego polska edycja jest jedną z 6 największych, posiada 260 artykułów	CC BY-SA
Szkolna Biblioteka Internetowa Wolne Lektury http://wolnelektury.pl	teksty lektur szkolnych	Teksty lektur szkolnych, które są zalecane do użytku przez MEN, i które trafiły już do domeny publicznej więc nie są związane rygorami prawa autorskiego. Są opracowane, opatrzone komentarzem i udostępnione w kilku formatach (html, odt, txt i pdf). Można je bezpłatnie przeglądać, ściągać na swój komputer, a także udostępniać innym. Są dostępne on-line i do ściągnięcia. Projekt realizowany przez Fundację Nowoczesna Polska. Działa od 2007 roku.	Domena publiczna, CC BY-SA

Repozytorium	Typ zasobów	Opis	Licencja
Wolne Podręczniki http://wolnepodreczniki.pl	podręczniki szkolne: matematika, fizyka, geografia, angielski, muzyka, informatyka	To materiały edukacyjne przygotowywane przez nauczycieli i dostosowane do potrzeb czasów cyfrowej rewolucji. Wszystkie te materiały dostępne są za darmo, dzięki udostępnieniu na wolnej licencji można je bez przeszkód zmieniać i wykorzystywać do własnych potrzeb. Opracowywane w ramach projektu Fundacji Nowoczesna Polska.	CC BY-SA
Czytamy Słuchając http://czytamy.slychajac.pl/	audioksiążki podcasty literackie	Profesjonalne nagrania tekstów literackich ze zbiorów szkolnej biblioteki internetowej Wolne Lektury w formatach MP3	CC BY-SA
Fundacja Nowe Media - e-Lekcje http://e-lekcje.org	e-lekcje (video, prezentacje multimediaalne)	Serwis MAM - Młodzieżowa Akcja Multimedialna - prowadzony przez Fundację Nowe Media., ma na celu przygotowanie młodzieży do twórczego korzystania z mediów. Adresowany do osób w wieku 13-19 lat - zarówno uczniów gimnazjów i liceów, jak i uczestników wszelkich grup formalnych (np. stowarzyszeń) i nieformalnych. Zawiera materiały dla młodych redaktorów i ich nauczycieli, porady niezbędne każdemu surfującemu po sieci i publikującemu w niej.	Licencje Creative Commons (większość CC BY-SA)
Open AGH http://open.agh.edu.pl	kursy, wykłady, ćwiczenia, symulacje, kompendia głównie z nauk ścisłych	Open AGH to repozytorium otwartych zasobów edukacyjnych (OZE) przygotowanych przez pracowników, doktorantów i studentów naszej uczelni. Pomysłodawcą, twórcą i administratorem samego serwisu jest Centrum e-Learningu AGH. Działa od początku 2010 roku. Obecnie znajduje się około 90 kursów.	Licencja CC BY-NC-SA

Repozytorium	Typ zasobów	Opis	Licencja
<p>Fizyka wobec wyzwań XXI w. - Uniwersytet Warszawski http://brain.fuw.edu.pl/edu/Strona_g%C5%82%C3%B3wna</p>	<p>skrypty, ćwiczenia, wykłady, podręczniki</p>	<p>Materiały dydaktyczne dla kierunku zamawianego "Fizyka wobec wyzwań XXI wieku" (Program Operacyjny Kapitał Ludzki) opracowywane na Uniwersytecie Warszawskim. Na wiki są dostępne materiały z technologii informacyjnej, fizyki, matematyki, chemii, biologii, analizy danych, encefalografii</p>	<p>CC BY-SA</p>
<p>Federacja Bibliotek Cyfrowych http://fbconet.pl/owoc/</p>	<p>zasoby polskich bibliotek cyfrowych</p>	<p>Od roku 2002 budują narodowy zasób cyfrowy, wiele materiałów z tego zasobu udostępniają w sposób otwarty. Wzbogacają polską domenę publiczną, wdrażają międzynarodowe standardy w tym także wolne licencje. Wprowadziły swoje kolekcje do wspólnego repozytorium europejskiego "Europeana".</p>	<p>różne</p>
<p>Biblioteka Literatury Polskiej w Internecie http://literat.ug.edu.pl/</p>	<p>teksty literackie</p>	<p>Repozytorium mniej i bardziej znanych polskich tekstów literackich, znajdujących się w domenie publicznej, począwszy od "Bogurodzicy" po powieści Stefana Żeromskiego. Projekt jest realizowany na Uniwersytecie Gdańskim w ramach grantu "Public Domain" UNESCO. Zawiera też skany starodruków.</p>	<p>Domena publiczna</p>
<p>Włącz Polskę http://195.136.199.80/wlaczpolske/</p>	<p>podręcznik, moduły edukacyjne, teksty, grafika, multimedia</p>	<p>"Włącz Polskę" oferuje materiały edukacyjne dla polskich dzieci uczących się za granicą. Materiały udostępniane są w formie gotowych zestawów lub za pomocą narzędzia do tworzenia własnych modułów.</p>	<p>CC BY-SA</p>

Repozytorium	Typ zasobów	Opis	Licencja
Otwórz książkę http://otworzksiazke.pl/	książki naukowe niedostępne już na rynku w wersji drukowanej	Cyfrowa kolekcja współczesnych książek naukowych, udostępnionych przez autorów	Różne licencje Creative Commons zgodnie z wolą autorów

II. ZASOBY OBCOJĘZYCZNE

I. DOMENA PUBLICZNA

Repozytorium	Typ zasobów	Opis	Licencja
The Internet Archive http://archive.org	książki, fotografie, filmy, nagrania programów telewizyjnych i audycji radiowych, nagrania muzyczne, dawne wersje programów	Największe internetowe archiwum zasobów multimedialnych oraz archiwum historii Internetu. W skład wchodzi: Otwarta Biblioteka (skatalogowanych 20 mln pozycji, a także pełne teksty 400 000 książek) i Kolekcja plików multimedialnych (123,000 filmów, 50,000 koncertów, 268,000 nagrań)	Domena publiczna (książki i większość plików muzycznych i filmowych). Wolne licencje w przypadku niektórych plików multimedialnych
Project Gutenberg http://www.gutenberg.org	książki (literatura piękna)	Tworzona przez wolontariuszy biblioteka cyfrowa, w której znajdują się książki będące w domenie publicznej. Obecnie ponad 28 000 książek. Większość z nich to literatura piękna, głównie w języku angielskim, choć są również tytuły obcojęzyczne. 23 tytuły polskie	Domena publiczna: teksty nie są chronione prawami autorskimi, ponieważ nigdy nie były tymi prawami obłożone (najstarsze teksty) lub prawa te wygasły)

Repozytorium	Typ zasobów	Opis	Licencja
Open Clip Art Library http://openclipart.org	grafika	Kolekcja ponad 14 tys. grafik na różne tematy. Pliki są w formacie SVG	Domena publiczna
LibriVox http://librivox.org/	audioksiążki	Kolekcja ponad 1268 książek dostępnych w domenie publicznej w formacie audio. Celem jest, aby wszystkie książki z DP (zgodnie z prawem USA) zostały udostępnione w sieci na wolnych zasadach jako audioksiążki. Projekt publiczny, oparty na działalności wolontariackiej i oprogramowaniu open source	Domena publiczna
MusOpen http://www.musopen.com	pliki audio (muzyka klasyczna)	Kolekcja plików audio utworów klasycznych. Celem jest przeniesienie do sieci muzyki klasycznej, która znajduje się w domenie publicznej, ale jest w Internecie ciężko dostępna. System dotacji, dzięki któremu można głosować na najważniejsze utwory do nagrania i udostępnienia.	Domena publiczna

2. CREATIVE COMMONS UZNANIE AUTORSTWA (CC BY)

Repozytorium	Typ zasobów	Opis	Licencja
Connexions http://cnx.org/	wspólnie tworzone materiały z nauk społecznych ścisłych, humanistycznych	Connexions repozytorium otwartych materiałów edukacyjnych tworzone od 1999 r. przez pracowników amerykańskiego Rice University. Blisko 10 tys. modułów, zebranych w blisko 500 kolekcjach. Moduły to „małe porcje wiedzy” łączone w kolekcje, które są alternatywą dla tradycyjnych podręczników akademickich.	CC BY

Repozytorium	Typ zasobów	Opis	Licencja
Curriki http://www.curriki.org/x/wiki	wspólnie tworzone materiały z nauk społecznych, ścisłych, humanistycznych	Kolekcja ponad 36 tys. materiałów edukacyjnych na poziomie nauczania w szkole średniej. Plany lekcji, sylabusy, pełne kursy, w formie tekstowej, audio lub wideo. Materiały na poziomie nauczania szkoły średniej	CC BY (jeżeli nie określono inaczej)
PhET (Physics Education Technology) http://phet.colorado.edu/new/index.php	symulacje z fizyki	Biblioteka 49 symulacji (Java, Flash) zaprojektowane do nauczania i uczenia się fizyki w ramach projektu Technologii Uniwersytetu Kolorado. Symulacje są animowane, interaktywne. Pozwalają na uczenie się poprzez badanie. Podkreślają związek między realnymi zjawiskami życia i nauki. Symulacje można oglądać online lub pobrać i umieścić na własnej stronie/platformie e-learningowej	CC BY lub GNU FDL
Chartle http://www.chartle.net/	wykresy	Jednocześnie baza wykresów i narzędzie do prostej wizualizacji danych statystycznych. Można wykorzystać dostępne wykresy, na ich bazie stworzyć nowe lub opracować wykres zupełnie samodzielnie.	CC BY
FreePhotoBank http://www.freephoto bank.org	zdjęcia	Baza „stockowych” (profesjonalnych zdjęć ilustracyjnych), zawiera ok 6500 zdjęć.	CC BY
Teachers without Borders http://teacherswithoutborders.org/resources#	kursy online, podcasty, plany zajęć, scenariusze, sylabusy	Międzynarodowa społeczność nauczycieli, która dostarcza zasobów, narzędzi i szkoleń. Ma na celu wspieranie rozwoju umiejętności i łączenie nauczycieli z całego świata.	CC BY

3. CREATIVE COMMONS UZNANIE AUTORSTWA - NA TYCH SAMYCH WARUNKACH (CC BY SA)

Repozytorium	Typ zasobów	Opis	Licencja
<p>Wiki Educator</p> <p>http://wikieducator.org</p>	głównie tekstowe	WikiEducator to zarazem zasób otwartych materiałów edukacyjnych, baza wiedzy na temat otwartej edukacji oraz serwis społecznościowy dla edukatorów. Z serwisu korzysta obecnie ponad 6000 wolontariuszy, którzy stworzyli blisko 8000 materiałów edukacyjnych. Zasoby w podziale na poziomy kształcenia	CC BY-SA
<p>Khan Academy</p> <p>http://www.khanacademy.org/</p>	wykłady wideo	Khan Academy to edukacyjna organizacja non-profit, której misją jest dostarczenie wysokiej jakości materiałów edukacyjnych. Obecnie zawiera ponad 1,600 wykładów w formie wideo głównie z matematyki, ekonomii, nauki, historii.	CC BY-SA
<p>Wikiversity</p> <p>http://en.wikiversity.org</p>	materiały edukacyjne w różnych formatach	Projekt Fundacji Wikimedia, który wydzielił się w 2005 r. z Wikibooks. Obecnie działa w jedenastu językach. Wikiversity jest agregatorem treści z pozostałych projektów Wikimedia tworząc na ich bazie gotowe do użycia w szkołach i na uczelniach zestawy materiałów edukacyjnych, od podręczników przez ćwiczenia po scenariusze lekcji i wskazówki dydaktyczne dla nauczycieli. Anglojęzyczna wersja Wikiversity zawiera ponad 14 tys. zbiorów materiałów edukacyjnych.	CC BY-SA oraz GNU FDL

Repozytorium	Typ zasobów	Opis	Licencja
<p>Wikispecies http://species.wikimedia.org</p>	<p>opisy gatunków, zdjęcia</p>	<p>Kolejny projekt Fundacji Wikimedia, będący wielojęzycznym katalogiem gatunków biologicznych. Katalog jest oparty na ścisłej, łacińskiej terminologii i systematyce gatunków. Zawiera krótkie opisy gatunków w kilku językach oraz ich zdjęcia. Podobnie jak Wikimedia Commons ma charakter wielojęzyczny, bez określonego języka wiodącego. Posiada opisy ponad 234 tys. gatunków. Od 2009 roku współpracuje z recenzowanym czasopismem naukowym ZooKeys.</p>	<p>CC BY-SA</p>
<p>OpenMusicArchive http://www.openmusicarchive.org/</p>	<p>muzyka, nagrania archiwalne</p>	<p>Projekt założony przez dwójkę artystów i znawców muzyki opiera się na digitalizacji i udostępnianiu archiwalnych nagrań muzycznych oraz radiowych.</p>	<p>CC BY-SA</p>
<p>Peer 2 Peer University http://p2pu.org/</p>	<p>artykuły, kursy, konspekty, sylabusy</p>	<p>Uniwersytet otwarty oparty na idei wzajemnego uczenia się od siebie jako formy samokształcenia i uczenia się przez całe życie. Skupia społeczność praktyków. Bogata wiki z opisem narzędzi i informacjami metodycznymi na temat projektowania i przygotowania kursów do samokształcenia</p>	<p>CC BY-SA</p>

4. LICENCJE RÓŻNE

Formularz wyszukiwania pozwala na wybór zasobów udostępnionych na różnych licencjach.

Repozytorium	Typ zasobów	Opis	Licencja
OER Commons http://www.oercommons.org/	audio, wideo, grafika, zdjęcia, text/HTML, przygotowane do pobrania	Zasoby to około 24 tys. materiałów edukacyjnych z nauk ścisłych, humanistycznych i społecznych dostarczane przez 120 instytucji partnerskich. Typy zasobów: od konspektów lekcji i scenariuszy kursów, poprzez wykłady w formie audio i wideo, podręczniki, gry, symulacje, kończąc na pełnych kursach i materiałach szkoleniowych.	Formularz wyszukiwania zaawansowanego w polu 'Condition of use' zawiera szczegółowe kryteria wyszukiwania. Można wybrać zasoby tylko z domeny publicznej, lub na wolnych licencjach do dowolnego wykorzystania. Aby szczegółowe kryteria były widoczne należy rozwinąć pole, klikając na ikonkę przy nazwie pola.
SlideShare http://slideshare.net	prezentacje (także w formie wideo)	Repozytorium prezentacji tworzone przez społeczność internautów. Tematyka bardzo zróżnicowana.	W formularzu wyszukiwania zaawansowanego (dostępny po wpisaniu słowa w formularz ogólny) możliwość określenia kryteriów wyszukiwania do wolnych licencji. W tym celu należy zaznaczyć oba pola (<i>use commercially</i> oraz <i>modify, adapt or build upon</i>)

Repozytorium	Typ zasobów	Opis	Licencja
Flickr http://flickr.com	zdjęcia, grafiki	Baza zdjęć i grafik tworzona przez użytkowników sieci. Zawiera 2 biliony zdjęć, około 60 mln jest udostępniana na otwartych licencjach	W formularzu wyszukiwania zaawansowanego (dostępny po wpisaniu słowa w formularz ogólny) możliwość określenia kryteriów wyszukiwania do wolnych licencji. W tym celu należy zaznaczyć oba pola (<i>use commercially</i> oraz <i>modify, adapt or build upon</i>)
MorgueFile http://www.morguefile.com/	zdjęcia	Zawiera fotografie do dowolnego użytku. Autorami może być każdy kto chce się podzielić swoją pracą z innymi	Licencja morgueFile (tekst licencji: http://www.morguefile.com/license/morguefile/)
Everystockphoto http://www.everystockphoto.com/	zdjęcia	Baza „stockowych” (profesjonalnych zdjęć ilustracyjnych), na różnych licencjach, zawiera ok. 9 mln. Zdjęć w tym. Kolekcje Narodowej Agencji Kosmicznej USA (NASA) czy Biblioteki Kongresu.	Różne licencje, od domeny publicznej, przez wolne licencje po specyficzne licencje instytucjonalne.

Repozytorium	Typ zasobów	Opis	Licencja
<p>Jamendo</p> <p>http://www.jamendo.com/pl/</p>	<p>pliki audio (muzyka różna)</p>	<p>Zasoby muzyki artystów z całego świata. Stosowane są różne licencje Creative Commons, ale niektóre pozwalają na ponowne wykorzystanie w dowolnym celu. Utwory w formacie MP3 i albumów gotowych do pobrania w formacie ZIP. Użytkownicy mogą ocenić muzykę. Interfejs dostępny w różnych wersjach językowych.</p>	<p>W wyszukiwaniu zaawansowanym możliwość określenia dodatkowych kryteriów wyszukiwania dla muzyki na wolnych licencjach: <i>Znajdź utwory, które można używać do celów komercyjnych oraz Znajdź utwory, które można modyfikować, adaptować.</i> Informacja o licencji wyświetla się przy każdym albumie (prawy panel).</p>
<p>FreeMusicArchive</p> <p>http://freemusicarchive.org/</p>	<p>muzyka</p>	<p>Archiwum wysokiej jakości nagrań muzycznych stworzone przez amerykańskie radio WFMU. Projekt działa dzięki profesjonalnym kuratorom wybierającym i udostępniającym nagrania z wielu gatunków muzycznych.</p>	<p>Różne licencje, warunki wykorzystania utworów znajdują się przy każdym utworze</p>
<p>Blip.tv</p> <p>http://blip.tv</p>	<p>nagrania wideo i podcasty</p>	<p>Serwis zawierający nagrania wideo, podcasty z występów na konferencjach, debat, pokazów, wykładów etc. Tworzony przez użytkowników sieci. Działa od 2005 r.</p>	<p>Różne licencje Creative Commons</p>

Repozytorium	Typ zasobów	Opis	Licencja
MIT OCWC http://ocw.mit.edu	wykłady, notatki, ćwiczenia, testy, wideo	Ponad 2000 kursów z dziedzin zarówno technologicznych jak i humanistycznych opracowanych przez pracowników MIT.	CC BY-NC-SA
Open Learn http://openlearn.ac.uk	kursy online	Fragmety otwartych kursów online prowadzonych na Open University UK do samodzielnego studiowania. Każdy kurs posiada kopię do pobrania i odtworzenia na platformie Moodle.	CC BY-NC-SA
Textbook Revolution http://textbookrevolution.org/index.php/Main_Page	podręczniki, linki do zasobów różnych formatów	To serwis uruchomiony przez studentów. Jego misją jest zebranie otwartych materiałów edukacyjnych przygotowywanych przez nauczycieli w jednym miejscu. teksty w różnych formatach: PDFy, strony WWW, etc.	Różne licencje od domeny publicznej, przez wolne licencje, do materiałów objętych pełną ochroną prawną (Zakładka Books - By License)
Merlot http://www.merlot.org/merlot/index.htm	tekst, podręczniki, moduły edukacyjne	Program otwartych podręczników Uniwersytetu Stanowego Kalifornii zawiera kilkanaście tysięcy materiałów i kursów, z czego ponad 3000 dostępne jest na licencjach Creative Commons.	Różne licencje, od domeny publicznej, przez wolne licencje po specyficzne licencje instytucjonalne i autorskie.

WYSZUKIWANIE OZE

WYSZUKIWARKI OTWARTYCH ZASOBÓW

Z chwilą coraz powszechniejszego publikowania treści w Internecie na otwartych zasadach, powstały mechanizmy ułatwiające przeszukiwanie sieci pod kątem otwartych zasobów. Obecnie istnieje kilka rozwiązań, które zdecydowanie ułatwiają dotarcie do zasobów na wolnych/otwartych licencjach. Są to wyszukiwarki ogólne (Google.pl), które zostały wyposażone w dodatkowe kryteria wyszukiwania pozwalające na filtrowanie wyników według typu licencji oraz wyszukiwarki dedykowane (Search Creative Commons, CCFlickr), przeszukujące tylko bazy już wyselekcjonowanych otwartych treści.

Wyszukiwarka	Typ zasobów	Formularz (licencje)
Google.pl	teksty	W formularzu zaawansowanym Google w polu "Prawa użytkownika" kryteria oparte na systemie licencji Creative Commons.
Google Grafika http://images.google.pl/advanced_image_search?hl=pl	grafika	W formularzu zaawansowanym Google w polu "Prawa użytkownika" kryteria oparte na systemie licencji Creative Commons.
Search Creative Commons http://search.creativecommons.org	Google Web, Google Image, Yahoo, blip.tv (wideo), Flickr (grafika), Jamendo (muzyka), SpinXpress (media różne), Wikimedia Commons (media różne)	Pozwala na wyszukiwanie zasobów pozwalających na dowolne wykorzystanie. Należy zaznaczyć opcje 'use for commercial purposes' oraz modify, adapt, or build upon'. Autorzy zastrzegają, że nie jest to typowa wyszukiwarka, dlatego zalecają sprawdzenie czy wyniki wyszukiwania są opatrzone wskazaną licencją.

Wyszukiwarka	Typ zasobów	Formularz (licencje)
FlickrCC http://flickrcc.bluemountainns.net	Zasoby bazy Flickr publikowane na licencjach Creative Commons w serwisie Flickr	Pozwala na wyszukiwanie zasobów, które mogą być zmieniane oraz komercyjne wyszukiwanie. Należy zaznaczyć opcje 'Commercial' oraz 'For editing'

WYSZUKIWANIE GRAFIKI

Grafikę na wolnych/otwartych licencjach można wyszukać na kilka sposobów.

1) **Google Grafika:** formularz wyszukiwania zaawansowanego - pole 'Prawa używania'

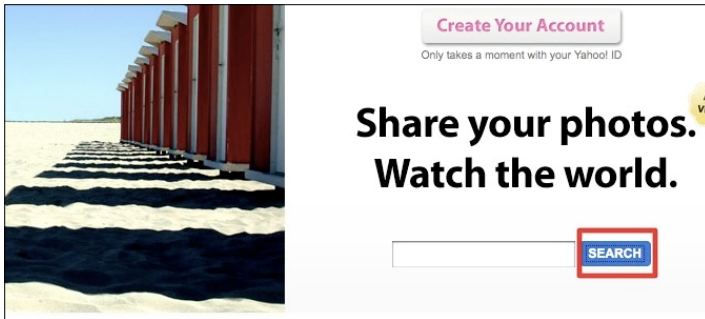
The image shows the Google Advanced Image Search interface. The 'Prawa używania' (Usage Rights) section is highlighted with a red box. The dropdown menu shows the following options:

- nie filtrowane przez licencję
- nie filtrowane przez licencję
- oznaczone do ponownego wykorzystania
- oznaczone do ponownego wykorzystania w celach komercyjnych
- oznaczone do ponownego wykorzystania z modyfikacją
- oznaczone do ponownego wykorzystania w celach komercyjnych z modyfikacją

Rys. 3. Formularz wyszukiwania zaawansowanego dla Google Grafika

Wyświetlone tam opcje bazują na systemie Creative Commons choć nie są bezpośrednio nazwane.

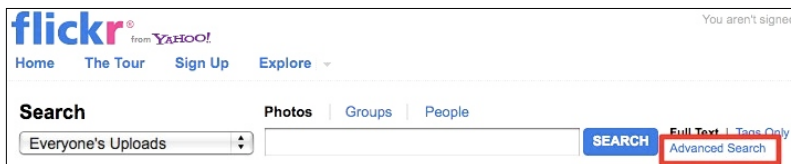
2) **Bezpośrednio w serwisie Flickr:** formularz wyszukiwania zaawansowanego (dostępny po kliknięciu na przycisk 'Search' na stronie głównej Flickr).

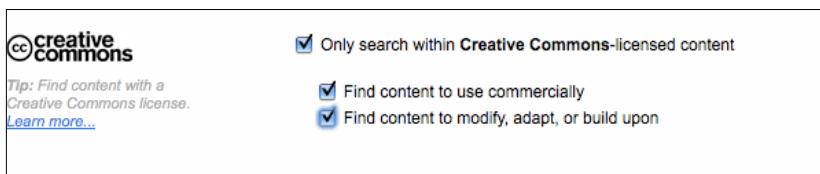
Etap 1

Rys. 4. Przejście do formularza wyszukiwania zaawansowanego Flickr

Po wejściu do formularza wyszukiwania zaawansowanego, w polu Creative Commons (na końcu formularza) należy zaznaczyć wszystkie opcje:

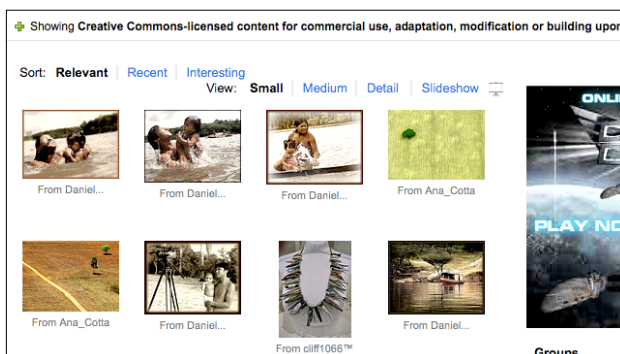
Etap 2

Etap 3

Rys. 5. Widok opcji formularza zaawansowanego

Wyniki otrzymujemy w postaci listy zdjęć:

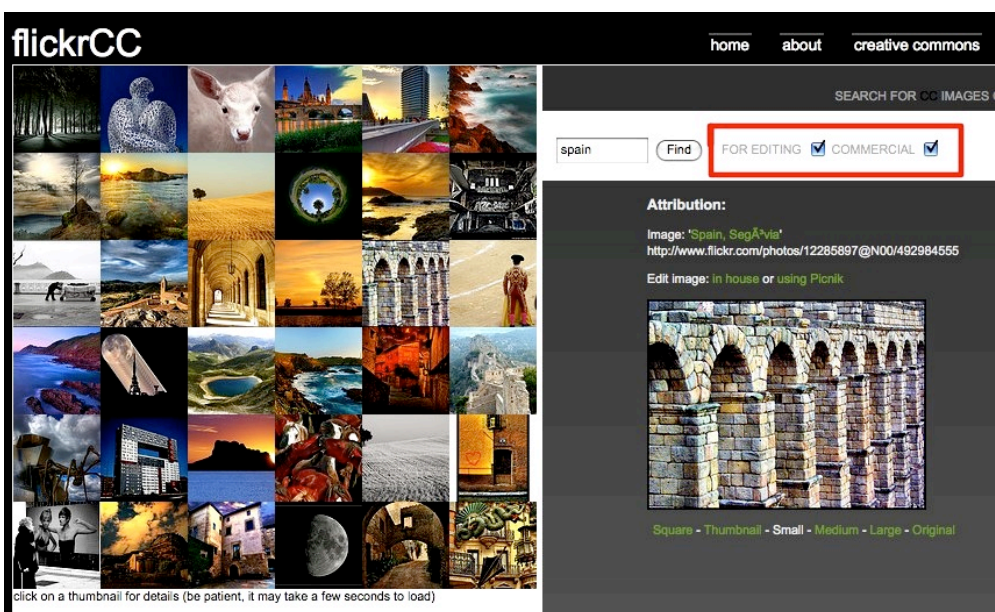

Rys. 6. Wyniki wyszukiwania zdjęć na wolnych licencjach w serwisie Flickr

Szczegóły dotyczące licencji na jakiej opublikowane jest zdjęcie znajdują się przy każdym zdjęciu osobno. Aby dowiedzieć się o warunkach licencji CC, należy kliknąć w wybrane zdjęcie. Link do licencji znajduje się po prawej stronie pod tagami. Po kliknięciu na 'some rights reserved' następuje przekierowanie do tekstu licencji.

3) Wyszukiwarka flickrCC

To aplikacja, która przeszukuje bazę Flickr ograniczoną do zdjęć publikowanych na licencjach CC. Aby wyszukać zdjęcia na wolnych licencjach, należy zaznaczyć opcje: *for editing* oraz *commercial*.

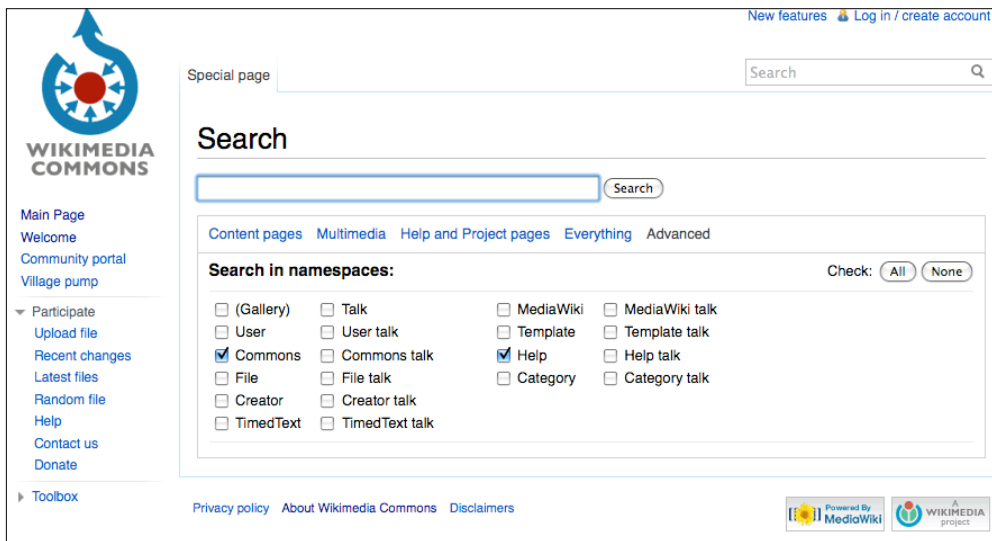
Rys. 7. Strona główna wyszukiwarki FlickrCC

Wyszukiwarka pokazuje jedynie miniaturki zdjęcia. Aby dotrzeć do oryginału, który można pobrać w różnych rozmiarach, należy kliknąć w nawę pliku. Spowoduje to przekierowanie do serwisu Flickr.

4) Grafika, pliki audio i wideo w Wikimedia Commons

W repozytorium Wikimedia Commons można korzystać z kilku opcji wyszukiwania. Ponieważ większość zasobów dostępna jest na wolnych licencjach lub znajduje się w Domenie publicznej, formularz nie oferuje możliwości zróżnicowania wyników.

W przypadku gdy potrzebne jest doprecyzowanie wyszukiwania, warto skorzystać z przeglądania zasobów wg kategorii. Jest to bardziej czasochłonne, ale w efekcie daje lepsze rezultaty.

Rys. 8. Widok formularza wyszukiwania zaawansowanego w Wikimedia Commons

Do formularza wyszukiwania zaawansowanego można przejść bezpośrednio ze strony głównej, po kliknięciu w prawym górnym rogu na znaczek lupy w polu *Search*.

JAK BYĆ NAUCZYCIELEM OTWARTYM?

Flickr CC BY SA opensourceway

Tworzenie i publikowanie otwartych materiałów edukacyjnych

Papier, klej, nożyczki, gazety i ksero... brzmi znajomo? Tak powstaje do dziś masa pomocy naukowych z wielu przedmiotów, od klasówek po „infografiki”, wszystko przygotowywane w myśl idei DIY (*Do It Yourself* – Zrób To Sam) i w pełni swobod, jakie daje wyjątek edukacyjny w prawie autorskim. Problem pojawia się, gdy zechcemy opublikować naszym (i nie tylko) uczniom materiały w sieci.

Dozwolony użytek w edukacji

Dla codziennego życia społecznego być może najważniejszym elementem prawa autorskiego jest dozwolony użytek, zakres swobód, które szczególnie w edukacji pozwalają na sprawne poruszanie się po całym dorobku intelektualnym, który wykorzystuje się w nauce. Instytucjom edukacyjnym na zasadach dozwolonego użytku można:

- sporządzać kopie i nieodpłatnie korzystać z fragmentów utworów w celach dydaktycznych (np. kserokopie utworu rozdane uczniom);

- biblioteki, archiwa i szkoły mogą rozpowszechniać wcześniej nabyte utwory poprzez ich udostępnianie i pożyczanie w ramach swoich zadań statutowych (regulowane również przez ustawę o działalności bibliotek);
- przytaczać fragmenty innych utworów w dziełach stanowiących samoistną całość w ramach prawa cytatu;
- publicznie wykonywać utwory podczas imprez szkolnych i akademickich pod warunkiem, że wstęp na te imprezy jest bezpłatny, a osoby wykonujące utwór nie pobierają za to żadnych korzyści majątkowych.

Prawo dozwolonego użytku wykraczającego poza zakres osobisty wymaga zawsze wymienienia źródła i nazwiska oraz imienia twórcy. Dozwolony użytek jednak nie daje nam możliwości publikacji treści edukacyjnych publicznie w sieci – co nie tylko utrudnia komunikację z uczniami i zamyka nas w analogowej przestrzeni szkoły lecz również uniemożliwia dzielenie się tą wiedzą.

MATERIAŁY DO NASZEGO „OTWARTEGO” PODRĘCZNIKA

Jeśli chcesz, aby Twoje materiały były w pełni dostępne dla innych nauczycieli i uczniów, musisz pamiętać o odpowiedniej licencji. Najlepsze do tego są licencje wolne tj. Creative Commons Uznanie Autorstwa oraz Creative Commons Uznanie Autorstwa-Na Tych Samych Warunkach. Obie gwarantują możliwość wykorzystywania materiałów, np. wszystkich zasobów Wikimedia Commons oraz Wikipedii (przy odpowiednim oznaczeniu) oraz w drugą stronę, to że autorskie elementy kursu czy całość materiału będzie można wykorzystać w innym projekcie. Aby Twój projekt był w pełni otwarty musisz pamiętać, by wykorzystywał wyłącznie autorskie materiały, które opublikujesz na otwartej licencji oraz materiały już objęte takimi licencjami. W sieci jest mnóstwo materiałów, które możesz wykorzystać: Wikipedia, Wikibooks, Wolne Podręczniki, angielskojęzyczne Connexions i wiele wiele innych.

Zdjęcia, grafiki, infografiki

Trudno wyobrazić sobie zwierzę, miejsce lub ciekawostkę tego świata nieobecną w zdjęciach w serwisie Flickr.com. Z ponad 800 milionów zdjęć ponad 130 milionów dostępnych jest na licencjach Creative Commons, wystarczy poszukać, a z pewnością znajdziesz tam świetne ilustracje do Twoich lekcji. Możesz też przygotować szybko i łatwo własne ilustracje, np. mapy możesz przygotować sam za pomocą serwisu **chartle.net**. Klikając „create”, przechodzisz do okna, w którym wybierasz rodzaj infografiki, od map po wykresy i schematy. Na żywo uzupełniasz dane, które mają znaleźć się na mapie lub wykresie, a ten zmienia się według nich. Wyniki Twojej pracy, jeśli nie

zaznaczysz inaczej, automatycznie zostaną opublikowane na licencji CC BY (Creative Commons Uznanie Autorstwa). Do bardziej precyzyjnych zadań wymagających pracy z mapą warto znać **OpenStreetMap** (<http://www.openstreetmap.org/>) czyli projekt map tworzonych społecznościowo. Mapy te są bardzo precyzyjne i często aktualizowane. W odróżnieniu od Google Maps posiadają również bardzo dużo funkcji ułatwiających ich przetwarzanie, druk i eksportowanie do plików graficznych.

Do szybkiej edycji zdjęć i grafik możesz użyć programów online (niewymagających instalacji, a jedynie połączenia z internetem oraz przeglądarki internetowej), takich jak narzędzia **Aviary** (<http://aviary.com>), które dają nam możliwość oznaczenia naszych grafik i zdjęć licencjami Creative Commons lub skorzystać z bazy grafik innych autorów. To rozwiązanie oprócz pomagania w codziennej pracy z obróbką materiałów graficznych równocześnie promuje i udostępnia Twoje zasoby innym użytkownikom.

Wideo, dźwięk, prezentacje

W większości stron internetowych (podobnie na blogach i wiki) takie multimedia, jak filmy, dźwięki, prezentacje czy inne pliki online osadzone w zewnętrznych serwisach umożliwiają proste wstawianie ich na inne strony czyli zagnieżdżanie (ang. *embedding*). To opcja, która pomoże skopiować i prawidłowo wstawić kod wybranego multimedium.

Rys. 9. Formularz dodawania prezentacji do serwisu SlideShare

1. **Przycisk Upload**, który kieruje do formularza przesłania do serwisu prezentacji (większość opisywanych serwisów wymaga stworzenia konta przed opublikowaniem tam plików multimedialnych)
2. **Przycisk Embed** umożliwiający skopiowanie kodu do wklejenie na inną stronę, który wyświetli prezentację. Poniżej pole kodu do skopiowania, które umożliwia również zmianę rozmiarów pola z prezentacją
3. **Oznaczenie praw autorskich/rodzaju licencji**

Najpopularniejszy serwis wideo **YouTube** (<http://youtube.com>) oferuje ogromny wybór materiałów edukacyjnych, lecz bardzo trudno je odnaleźć. Posiada też ograniczenia czasowe filmów, które chcemy w nim umieścić oraz nie posiada możliwości oznakowania ich odpowiednią licencją. Problemy te rozwiązują serwisy **Blip.tv** (<http://blip.tv>) oraz **Vimeo.com** (<http://vimeo.com>) – oba pozwalają oznakować Twoje filmy licencjami Creative Commons oraz nie mają ograniczeń czasowych jak YouTube. Kiedy będziesz już zalogowany na swoim koncie i zaczniesz wysyłać swój film (ang. *upload*) na serwery danego serwisu, zostaniesz poproszony o wypisanie wszystkich jego danych. To tutaj możesz oznakować go jako edukacyjny i wybrać odpowiednią licencję.

About this episode (Metadata)

Title

Description **B** **I** **:** **LINK** **HTML**

Category ← What are these categories on other sites?

Tags

Rating

Language

License

All Rights Reserved
  Creative Commons
  Public Domain

Allow modifications
 Allow modifications with share alike
 No modifications
 Allow commercial reuse

Additional license:

Attribution Share Alike

Rys. 10. Formularz dodawania wideo do serwisu Blip.tv

1. Pole wyboru kategorii filmu
2. Pole wyboru języka w jakim jest publikowany film
3. Pole wyboru licencji

Serwisy do publikacji materiałów dźwiękowych działają bardzo podobnie do serwisów wideo. Gdy już założysz na nich konto, wystarczy odnaleźć opcję wysyłania plików (upload) i upewnić się czy na pewno Twoje nagranie spełnia wymogi techniczne (czy jest w odpowiednim formacie – najwygodniejszym i otwartym formatem jest OGG choć najpopularniejszym jest MP3). Odpowiednie pola w formularzu wskażą Ci, gdzie masz określić licencję dla Twojego utworu. W ten sposób działają serwisy **Jamendo** (muzyka na licencji Creative Commons) oraz **SoundCloud**, który w bardzo wygodny sposób przechowuje pliki dźwiękowe oraz umożliwia łatwe osadzanie ich na innych stronach. Działa to tak samo, jak w wypadku wstawiania filmów z YouTube'a czyli po skopiowaniu kawałka kodu, wstawiasz go do swojej strony, która wyświetli odtwarzacz filmowy lub dźwiękowy.

SKŁADAMY PODRĘCZNIK - NARZĘDZIA

Nie potrzebujesz budować od podstaw własnej strony internetowej, aby opublikować w sieci materiały edukacyjny czy cały kurs dla uczniów. Najłatwiejszymi do założenia i utrzymywania rodzajami stron są wiki oraz blogi, przy czym wiki tą przewagę, że pozwala na wspólną pracę grupy entuzjastów OZE, podczas gdy blog jest bardziej indywidualnym miejscem publikacji.

I. WIKIDOT

Poniżej prezentujemy, jak założyć i publikować w serwisie **Wikidot.com**, który jest już częściowo przetłumaczony na język polski pozwala na oznaczenie Twojego Wiki jako edukacyjnego. Posiada także wsparcie dla symboli matematycznych, chemicznych i fizycznych, co jest niezwykle ważne w szkole.

Rys. 11. Strona główna serwisu wikidot

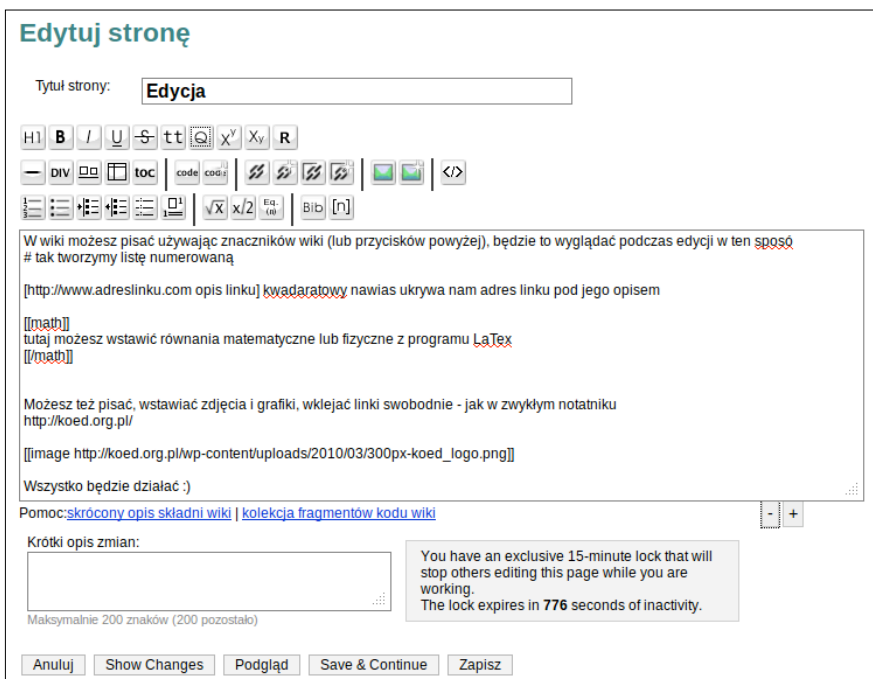
Aby założyć wiki, wystarczy wejść na stronę główną. Środkowy baner poprosi o wpisanie nazwy Twojej strony i przekieruje do formularza, w którym będziesz mógł uzupełnić dane dla swojego konta w serwisie Wikidot oraz swojej strony. Tutaj też możesz wybrać język polski oraz podstawowe ustawienia dla Twojej wiki.

Site title:	<input type="text" value="Wolnepodreczniki"/>
	<small>Appears on the top-left corner of your Wikidot site.</small>
Tagline:	<input jak="" kolejce..."="" nie="" type="text" value="Wolne jak w " w="" wolność"=""/>
	<small>Appears beneath the name.</small>
Web address:	<input type="text" value="wolnepodreczniki.wikidot.com"/>
	<small>Only alphanumeric [a-z0-9] and "-" (dash) characters allowed.</small>
Site content language:	☐ English ☒ Polish
Access policy	☒ Open — anyone can view and become member ☐ Closed — anyone can view, but membership is restricted ☐ Private — hidden, only members can access
Please confirm:	☒ I have read and agree to the Terms of Service .
<input type="button" value="Get my free Wikidot site"/>	

Rys. 12. Widok formularza rejestracji nazwy strony naszej wiki

Po uzupełnieniu wszystkich danych, zostaniesz przekierowany do swojej Wiki (w lewym górnym rogu będzie widać Twoją nazwę użytkownika, co oznacza, że jesteś zalogowany). Strona powitalna zachęca do edycji menu bocznego (nav:side) i górnego (nav:top), na każdej zaś stronie wiki, na dole znajdziemy kilka podstawowych przycisków w tym najważniejsze: edytuj i historia. To nimi przechodzisz do edycji treści każdej ze stron oraz historii wszystkich edycji. Edycja zarówno menu, jak i artykułów wymaga od Ciebie jedynie zapoznania się z menu edycji i niektórymi znacznikami wiki. Wszystkie informacje, masę pomocy oraz dodatkowych ustawień znajdziesz w lewym menu.

Poniżej treści jest przycisk opcji. Klikając na „Opcje+”, znajdziesz dodatkowe ustawienia, np. blokowania strony przed edycjami użytkowników (przyda się, np. dla strony tytułowej lub dla treści, które chcesz utrzymać w niezmienionej formie).

Rys. 1.3. Widok edycji strony wiki

Podstawowe znaczniki Wiki - czyli język wiki

Zapis Wiki	Efekt
//tekst kursywą//	<i>tekst kursywą</i>
bold text	tekst pogrubiony
/**tekst pogrubiony i kursywa**//	<i>tekst pogrubiony i kursywa</i>
__tekst podkreślony__	<u>tekst podkreślony</u>
--tekst przekreślony--	~~tekst przekreślony~~
normalny^^indeks górny^^	normalny ^{indeks górny}
normalny,,indeks dolny,,	normalny _{indeks dolny}
----	(na stronie powstanie linia pozioma)
# element 1 # element 2 # element 2	1. element 1 2. element 1 2. element 2.1
[[[nazwa strony w wikidot]]]	Link do strony w naszym wiki o danej nazwie
[[embedvideo]] treść kodu do wstawienia [[/embedvideo]]	Wstawienie video np. Z Blip.tv
[[html]] kod HTML [[/html]]	Wstawienie elementów przygotowanych w kodzie HTML np. Odtwarzaczy multimediów, prezentacji etc.

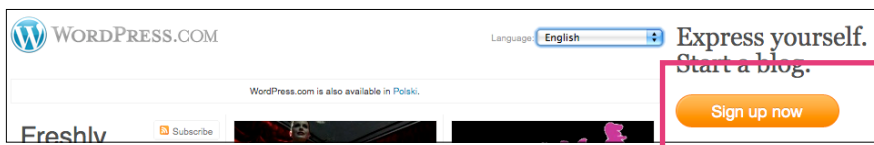
Więcej informacji o zasobach wiedzy i materiałów na wolnych licencjach, które możesz wykorzystać, znajduje w rozdziale "Katalog OZE". Pamiętaj jednak, że wszelkie źródła zewnętrzne mogą być ograniczone w dostępie dla różnych grup osób, co może naruszać cel edukacyjny, jaki chcesz realizować.

II. WORDPRESS

WordPress to najbardziej znany serwis blogowy (w dodatku open source). Podobnie jak Wikidot oferuje hostowanie, dlatego każdy, nie posiadając własnego serwera może założyć i prowadzić bloga.

Etap I. Rejestracja

Aby założyć bloga należy się zarejestrować na stronie WordPress.com, klikając na pomarańczowy (w oryginale) przycisk *Sign up now*.

Rys. 14. Zakładanie bloga w systemie WordPress

Otrzymasz formularz rejestracyjny (dostępny w j. angielskim). Ważne, aby w ostatnim polu zaznaczyć *Gimme a blog* (załóż bloga)

Get your own WordPress.com account in seconds

Fill out this one-step form and you'll be blogging seconds later!

WordPress.com is also available in Polski.

Username
karolina
(Must be at least 4 characters, lowercase letters and numbers only.)

Password
●●●●●●●●

Confirm
●●●●●●●●
Use upper and lower case characters, numbers and symbols like !"#\$%&' in your password.

Password Strength:
Good

E-mail Address
proba@gmail.com
(We send important administration notices to this address so triple-check it.)

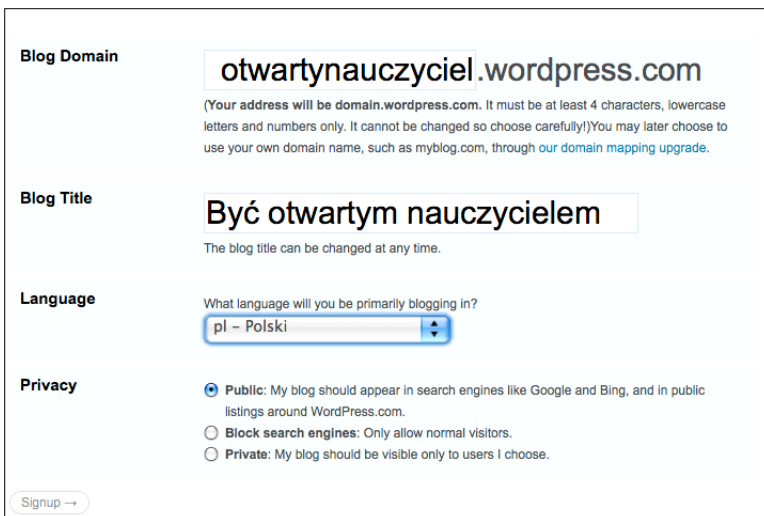
Legal flotsam
 I have read and agree to the [fascinating terms of service.](#)

Gimme a blog! (Like karolina.wordpress.com)
 Just a username, please.

Next →

Rys. 15. Formularz rejestracji w systemie WordPress

Następnie system prosi o wypełnienie informacji związanych z Twoim blogiem. Warto chwilę zastanowić się nad nazwą domeny (adresu www naszego bloga), ponieważ raz zachowany nie może być zmieniony.

The screenshot shows the WordPress blog creation form with the following fields and options:

- Blog Domain:** . Below the input, a note states: "(Your address will be domain.wordpress.com. It must be at least 4 characters, lowercase letters and numbers only. It cannot be changed so choose carefully!) You may later choose to use your own domain name, such as myblog.com, through our domain mapping upgrade."
- Blog Title:** . Below the input, a note states: "The blog title can be changed at any time."
- Language:** A dropdown menu with "pl - Polski" selected. The label above the dropdown is "What language will you be primarily blogging in?".
- Privacy:** Three radio button options:
  - Public:** My blog should appear in search engines like Google and Bing, and in public listings around WordPress.com.
  - Block search engines:** Only allow normal visitors.
  - Private:** My blog should be visible only to users I choose.

At the bottom left, there is a "Signup →" button.

Rys. 16. Formularz danych bloga

Po rejestracji konta oraz utworzeniu bloga, na podany adres e-mail została wysłana prośbą aktywację (maksymalnie w ciągu 30 minut).

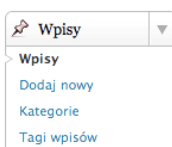
Etap 2. Logowanie się

Po aktywacji konta możesz zalogować się do nowo utworzonego bloga. Na stronie: logowania (<https://en.wordpress.com/wp-login.php>) należy podać login i hasło, jakie wpisałeś przy rejestracji. Nie musisz pamiętać tego adresu, ponieważ po aktywacji konta, możesz po prostu udać się na stronę swojego bloga i kliknąć w link zaloguj się (zazwyczaj prawy dolny róg strony).

Etap 3. Publikowanie

Wpis

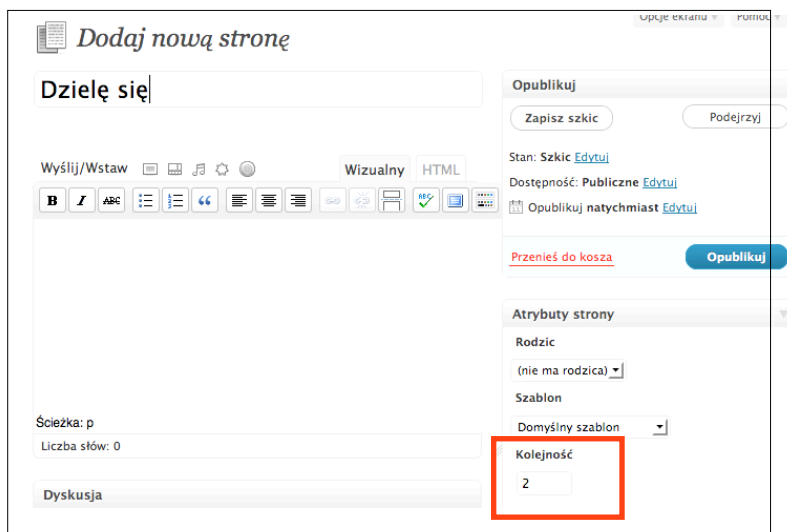
Aby opublikować pierwszego posta na blogu, wybierz w lewym bocznym menu w zakładce *Post - Add new*. Otworzy się okno edycji posta z prostym edytorem tekstu.

Rys. 17. Dodawanie wpisu

Dodawanie stron

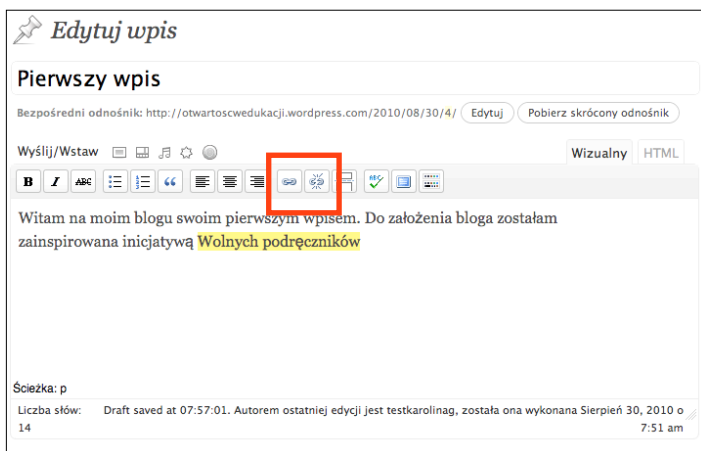
Aby dodać nową stronę bloga w lewego bocznego menu, wybierz *Strony - Dodaj nową*. Otworzy się takie samo okno edycji, jak w przypadku dodawania nowego wpisu. Określ nazwę strony oraz wpisz jej zawartość. Dodatkowo w prawym bocznym menu możesz określić kolejność strony, w jakim będzie wyświetlała się na blogu (np. O mnie, Dziele się, Korzystam z mogą być ułożone w odwrotnej kolejności jeśli poszczególnym stronom nadasz odpowiednie numery porządkowe).

Rys. 18. Dodawanie nowej strony i ustalanie jej hierarchii

Dodawanie linków

Aby dodać link do wpisanego tekstu, zaznacz myszką tekst, który chcesz zlinkować i wybierz z menu edycji ikonkę łańcuszka.

Rys. 19. Dodawanie linków do wpisu

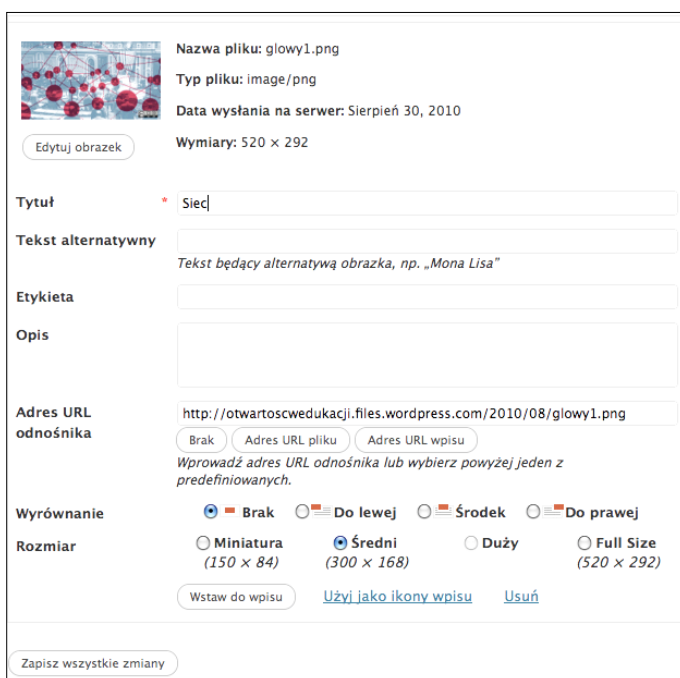
Dodawanie multimediów

Multimedia takie, jak prezentacje, filmiki wideo, zdjęcia, grafika, etc. mogą być przesłane bezpośrednio z Twojego komputera lub osadzone w treści wpisu/strony bloga, jeśli są już dostępne w sieci.

Z dysku komputera

Jeśli chcesz umieścić w poście własne zdjęcie prezentację lub filmik, musisz najpierw przesłać plik na serwer WordPressa, który zostanie umieszczony w galerii plików. Podczas pisania posta kliknij na ikonkę gwiazdki (dodaj media) w menu edycji.

Następnie otworzy się nowe okno z możliwością przesłania plików na serwer. Kliknij na "Wybierz pliki", i kolejno wybierz interesujący Cię plik z dysku Twojego komputera. Po przesłaniu otrzymasz okienko, w którym określisz tytuł pliku, wielkość oraz jego rozmieszczenie w poście. Aby wstawić zdjęcie do wpisu nad którym aktualnie pracujesz, kliknij na "Wstaw do wpisu".

The screenshot shows the WordPress media upload dialog box. At the top, there is a thumbnail of a network diagram with red nodes and blue lines. To the right of the thumbnail, the following information is displayed: "Nazwa pliku: glowy1.png", "Typ pliku: image/png", "Data wysłania na serwer: Sierpień 30, 2010", and "Wymiary: 520 x 292". Below the thumbnail is a button labeled "Edytuj obrazek".

The main area of the dialog is divided into several sections:

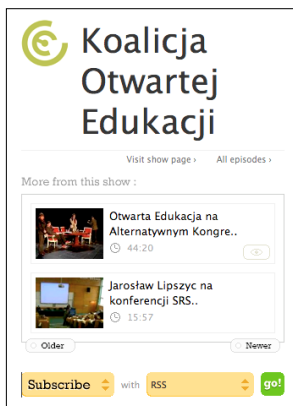
- Tytuł:** A text input field containing the word "Sieć".
- Tekst alternatywny:** A text input field with a placeholder text: "Tekst będący alternatywą obrazka, np. „Mona Lisa”".
- Etykieta:** A text input field.
- Opis:** A text input field.
- Adres URL odnośnika:** A text input field containing the URL "http://otwartoscweduкации.files.wordpress.com/2010/08/glowy1.png". Below the input field are three radio buttons: "Brak", "Adres URL pliku", and "Adres URL wpisu". Below these is a note: "Wprowadź adres URL odnośnika lub wybierz powyżej jeden z predefiniowanych."
- Wyrównanie:** Four radio buttons with corresponding alignment icons: "Brak" (selected), "Do lewej", "Środek", and "Do prawej".
- Rozmiar:** Four radio buttons with corresponding size icons: "Miniatura (150 x 84)", "Średni (300 x 168)" (selected), "Duży", and "Full Size (520 x 292)".

At the bottom of the dialog, there are three buttons: "Wstaw do wpisu", "Użyj jako ikony wpisu", and "Usuń". At the very bottom, there is a button labeled "Zapisz wszystkie zmiany".

Rys. 20. Dodawanie plików z dysku komputera

Z sieci

Dodawanie, np. pliku wideo, który jest dostępny w sieci do wpisu (np. wystąpienie na konferencji, które nagrałeś i umieściłeś w serwisie wideo), to tzw. zagnieżdżanie (ang. *embedding*). Aby zagnieżdżyć multimedia we wpisie, potrzeby jest specjalny kod, który musimy wkleić w okno edycji wpisu. Dla przykładu zagnieżdżimy film z serwisu Blip.tv

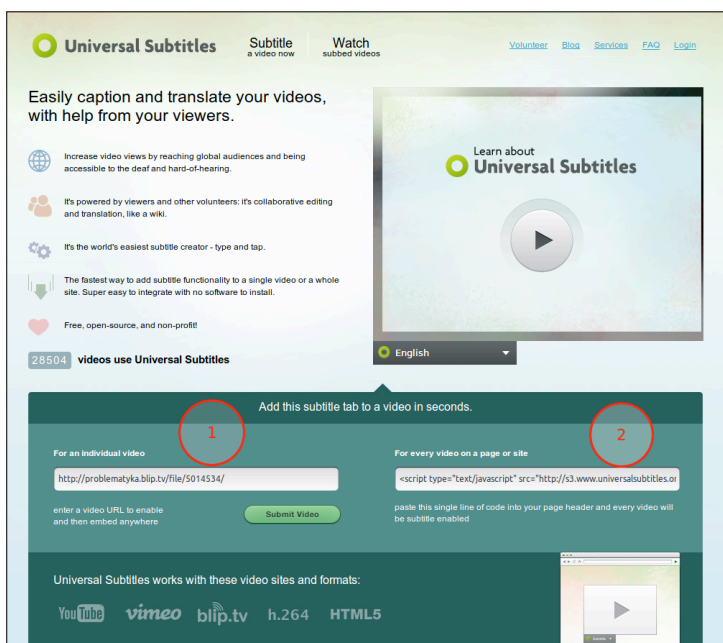

W polu *Subscribe* należy wybrać *Embed*, a w polu obecnie z *RSS* wybrać *WordPress* i wcisnąć przycisk *Go*. Otrzymamy kod, który należy skopiować i wkleić w okno edycji wpisu na blogu.

Rys. 21. Zagnieżdżanie multimediów we wpisie

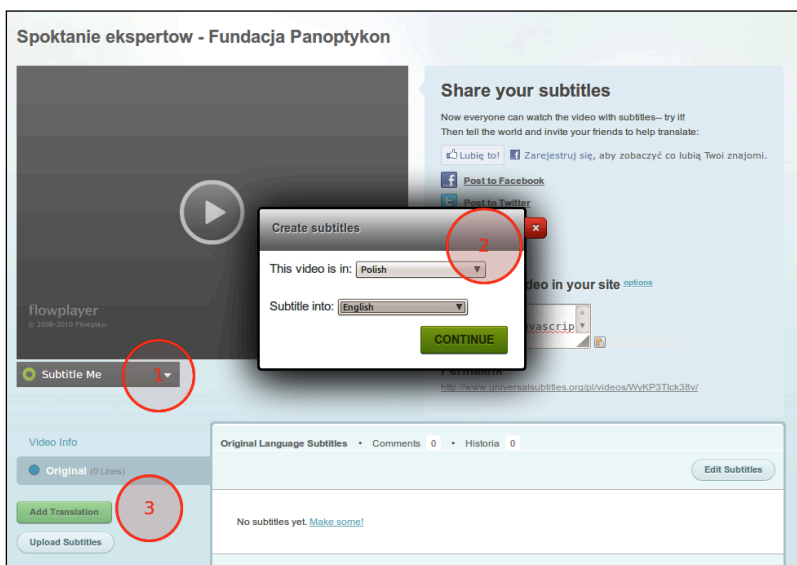
MATERIAŁY VIDEO

Tłumaczenie/dodawanie napisów do filmów to bardzo prosta i praktyczna czynność. Bogactwo edukacyjnych materiałów wideo w sieci jest ogromne, lecz większość z nich została stworzona w języku angielskim. Jeśli chcesz łatwo przetłumaczyć film z serwisu YouTube, Vimeo czy Blip.tv lub dodać do niego napisy, tak aby mogły z niego skorzystać również osoby niesłyszące lub niedosłyszące, możesz skorzystać z **Universal Subtitles** (<http://www.universalsubtitles.org>).

Rys. 22. Strona główna Universal Subtitles

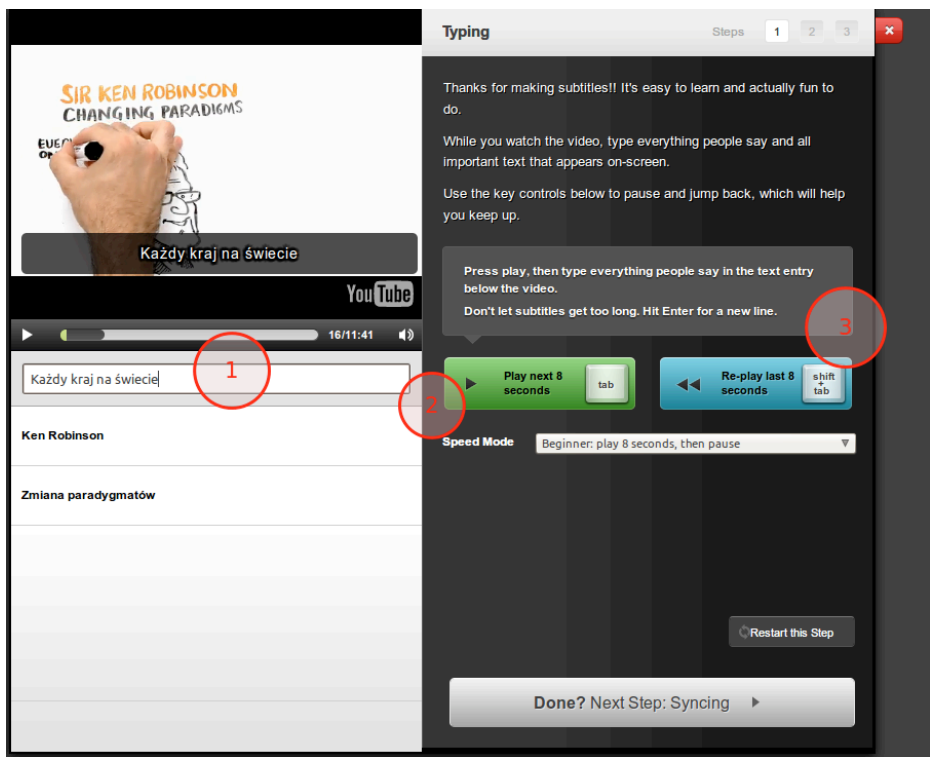
Po wejściu na stronę najlepiej zacząć od stworzenia konta (możemy wykorzystać do tego również Facebook Connect, konto Google lub Twitter). Na rys. 22 mamy dwa pola. Nr 1 to pole na adres wideo, które chcesz przetłumaczyć. Wklej tu adres filmu z serwisu YouTube.com, Vimeo.com lub Blip.tv. Pole nr 2 zawiera fragment kodu, który umożliwia wyświetlanie dodanych napisów nie tylko na stronie serwisu, ale również na stronach, na których zagnieźdzamy Twoje wideo (kod ten należy dodać w nagłówku Twojej strony).

Rys. 23. Tworzenie strony dla tłumaczonego filmu

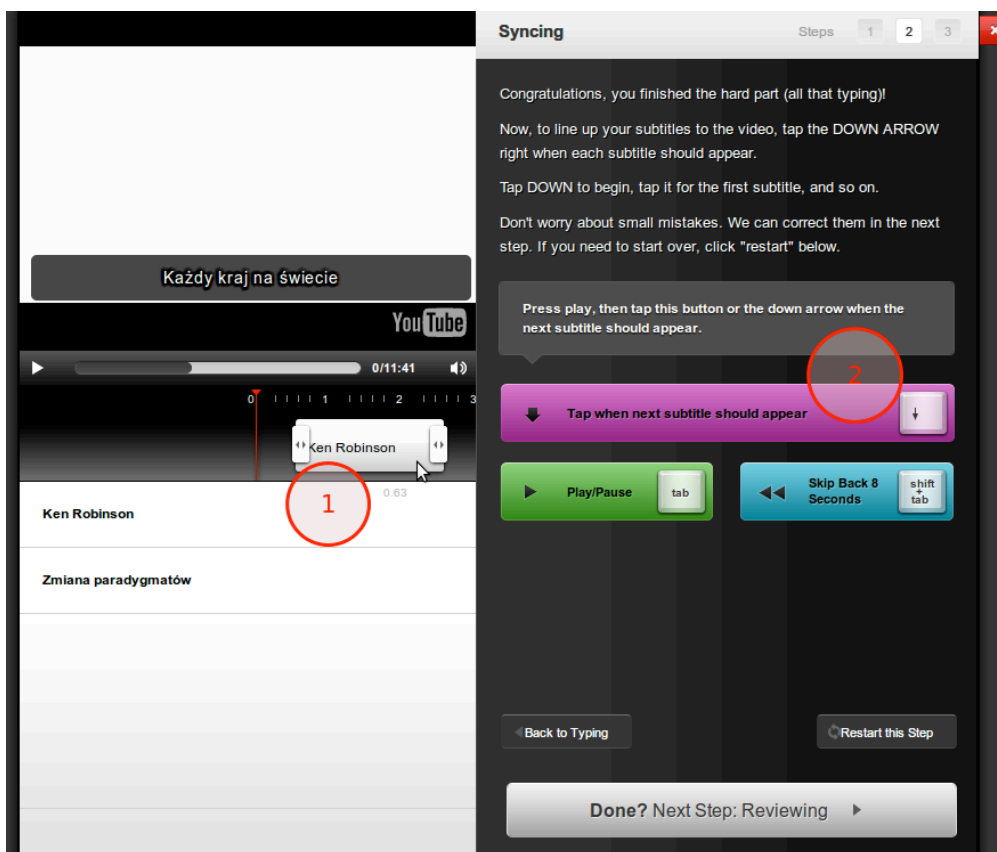
Po wklejeniu linku, klikamy na *Submit Video* (rys. 23). Przejdiesz do strony nowego projektu. Klikając na *Subtitle Me* (nr 1), przejdiesz do opcji wyboru języków. Zaznacz tu odpowiednio te języki, z których i do których będziesz robić tłumaczenie (nr 2) i kliknij *Continue*. Następnie musisz kliknąć na (nr 3) *Add translation* lub *Add Subtitles*, co przekieruje Cię do właściwego narzędzia.

Narzędzie do dodawania napisów do wideo składa się z kilku prostych elementów i podzielone zostało na 3 etapy pracy: dodawania napisów, synchronizację i sprawdzanie. W pierwszym (rys. 24) dodajesz napisy za pomocą pola oznaczonego nr 1, każde dodanie napisów kończysz przyciskiem Enter, co automatycznie dodaje go do listy poniżej. Dla ułatwienia obok masz dwa przyciski działające również jako skróty klawiaturowe. Nr 2 (lub przycisk TAB na klawiaturze) odtwarza kolejne 8 sekund filmu i automatycznie go zatrzymuje. Przycisk nr 3 (lub wciśnięcie klawiszy Shift+Tab na klawiaturze) odtwarza ponownie poprzednie 8 sekund filmu, od momentu, w którym się zatrzymałeś.

Rys. 24. Etapy dodawania tłumaczenia

Po dodaniu wszystkich napisów musisz sprawdzić czy zgadzają się z czasem padania odpowiednich słów w filmie. Na ekranie synchronizacji możesz dokładnie określić czas pojawiania się napisów, ręcznie przesuwać je na ścieżce czasu (ang. *timelinie*) pod ekranem filmu (nr 1) lub oglądając film, klikać na klawisz strzałki w dół (nr 2), co automatycznie ustawi w danym momencie następny napis z listy dodanych przez nas wcześniej. Po całym procesie możesz jeszcze sprawdzić czy wszystko działa i zapisać Twój projekt wideo.

Rys. 25. Synchronizacja napisów i filmu

Wiele serwisów takich, jak Universal Subtitles lub YouTube umożliwia dodawanie napisów lub komentarzy do filmów lecz te dodatkowe elementy wyświetlają się jedynie na stronach tych serwisów. Po osadzeniu filmu na Twojej stronie elementy te przestają działać. Aby umożliwić tę opcję musisz dodać do nagłówka (header) swojej strony odpowiedni fragment kodu (zob. rys. 22) i wstawić go najlepiej przed zamknięciem tagu `</head>`.

PUBLIKOWANIE I OZNACZANIE TREŚCI OTWARTYMI LICENCJAMI

Flickr CC BY SA opensourceway

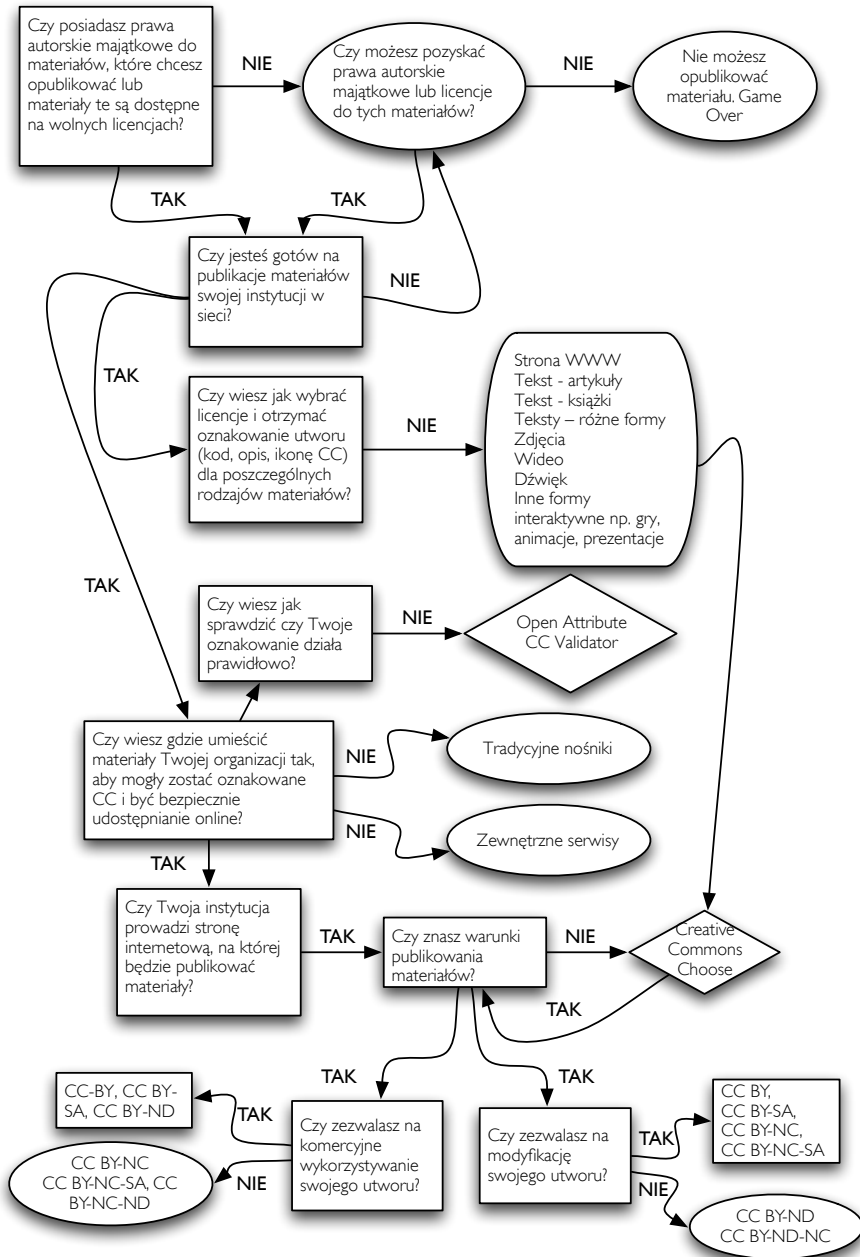

Najlepszym narzędziem ułatwiającym nam wybór licencji oraz techniczne oznakowanie naszej strony internetowej, dokumentu lub innego dzieła jest narzędzie **Choose License** (<http://creativecommons.org/choose>). Poza nim licencjonowanie Creative Commons obsługuje wiele serwisów do publikacji różnych rodzajów multimediów (opisanych szczegółowo w rozdziale „Jak być otwartym nauczycielem”).

Serwisy wideo, które umożliwiają znakowanie licencjami CC to Blip.tv oraz Vimeo.com, fotografię możesz dodawać do serwisu Flickr.com lub FreePhotoBank (<http://www.freephotobank.org>). Prezentacje typu Power Point przechowaj dla Ciebie serwis [Slideshare.net](http://www.slideshare.net), a dokumenty tekstowe Scribd.com (<http://scribd.com>). Wszystkie te serwisy umożliwiają podczas przesyłania im materiałów do publikacji wybór licencji oraz odpowiednie oznakowanie.

Prezentujemy, jak w kilku prostych krokach wybrać za pomocą narzędzia online licencję, wygenerować kod oraz wstawić go do swojej strony.

Poniższy schemat przedstawia procedurę postępowania podczas publikowania materiałów na licencjach Creative Commons. Szczegółowe informacje na temat gotowości do publikacji na otwartych zasadach, znajdziesz w opisie schematu w dalszej części rozdziału.

Rys. 26. Gotowość publikacji na Creative Commons

I. SPRAWDŹ CZY MASZ PRAWO DO PUBLIKACJI UTWORU

Posiadanie praw autorskich majątkowych do utworu

Upewnij się co do warunków umowy, jaką posiadasz na dane materiały. Jeśli podpisujesz nowe umowy możesz skorzystać z wzorów umów Koalicji Otwartej Edukacji.

(<http://koed.org.pl/pomoce-prawne/wzory-umow/>).

Posiadanie licencji na wykorzystywanie utworu

Pamiętaj o poprawnym oznakowywaniu licencji i autorstwa (patrz Oznakowywanie licencji).

Pola eksploatacji

W umowie o przeniesienie praw i umowie licencyjnej należy zawsze określić konkretne pola eksploatacji (sposoby wykorzystania) utworu, których dotyczy umowa.

Poszanowanie warunków licencji

Każda licencja Creative Commons określa warunki, na jakich można korzystać z danego utworu. Naruszenie warunków licencji (np. komercyjne wykorzystanie utworu z warunkiem Na Warunkach Niekomercyjnych) oznacza automatyczne złamanie warunków licencji.

Oznaczanie wszystkich kopii utworu i utworów zależnych

Jeśli publikujesz materiały w wielu formatach (np. na stronie internetowej i jako publikację drukowaną), pamiętaj o oznaczeniu każdej kopii utworu. Również w wypadku tworzenia utworów zależnych należy pamiętać o oznaczeniu każdego wykorzystanego utworu.

2. WYBIERZ LICENCJĘ DLA SWOJEJ TWÓRCZOŚCI

Pod adresem Creative Commons Choose (<http://creativecommons.org/choose/>) znajduje się narzędzie wyboru licencji i generowania odpowiednio kodu HTML/XML. Odpowiedz na dwa poniższe pytania dotyczące swobód, jakie mają dotyczyć danego dzieła:

- A. Czy zezwalasz na komercyjne wykorzystywanie swojego utworu?
  - 1. Tak
  - 2. Nie
- B. Czy zezwalasz na modyfikacje swojego utworu?
  - 1. Tak
  - 2. Nie
  - 3. Tak, o ile inni będą udostępniać modyfikację utworu na tych samych warunkach

Odpowiedzi

A1+B1= BY	A2+B1= BY-NC
A1+B2= BY-ND	A2+B2= BY-NC-ND
A1+B3= BY-SA	A2+B3= BY-NC-SA

Narzędzie pozwala także na wybieranie kraju dla autora, przez co aplikacja wybiera odpowiednią dla wskazanego kraju licencję. Na ilustracji wybrano licencję CC Uznanie Autorstwa – Na Tych Samych Warunkach, wersja licencji: Polska). Poniżej jest miejsce na wpisanie danych dotyczących autorstwa, formatu i adresu internetowego dzieła.

Czy zezwalasz na komercyjne wykorzystywanie swojego utworu?

Tak ⓘ

Nie ⓘ

Czy zezwalasz na modyfikacje swojego utworu?

Tak ⓘ

Tak, o ile inni będą udostępniać na tych samych warunkach ⓘ

Nie ⓘ

System prawny dla licencji ⓘ

Międzynarodowe ▾

---

informacje dodatkowe

Poniższe pola **nie są obowiązkowe**, jednak zamieszczone w nich informacje zostaną zapisane w generowanym przez nasz system kodzie HTML opisującym licencję. Pozwoli to użytkownikom utworu w pełni uznać autorstwo lub uzyskać dodatkowe informacje o utworze. ⓘ

W jakim formacie jest utwór: ⓘ

Tytuł utworu ⓘ

Przypisz utwór do imienia lub nazwy ⓘ

Przypisz utwór do URL ⓘ

URL oryginalnego utworu ⓘ

URL informacji o dodatkowych licencjach ⓘ

Rys. 27. Formularz wyboru licencji

Po uzupełnieniu danych i wyborze licencji, przechodzisz do strony w wygenerowanym kodem oraz trzema opcjonalnymi grafikami, które ilustrują wybraną licencję. Zaznacz jedną z nich, a z okna poniżej skopiuj fragment kodu HTML/XML (poniżej znajduje się również link do pomocy w języku ang.).

Oto wybrana przez Ciebie licencja

Wybierz rodzaj grafiki, którą chcesz mieć na swojej stronie:

Oto jak wybrana licencja będzie wyglądać na Twojej stronie:

Ten utwór jest dostępny na licencji [Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Unported](http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/).

Masz własną stronę WWW?

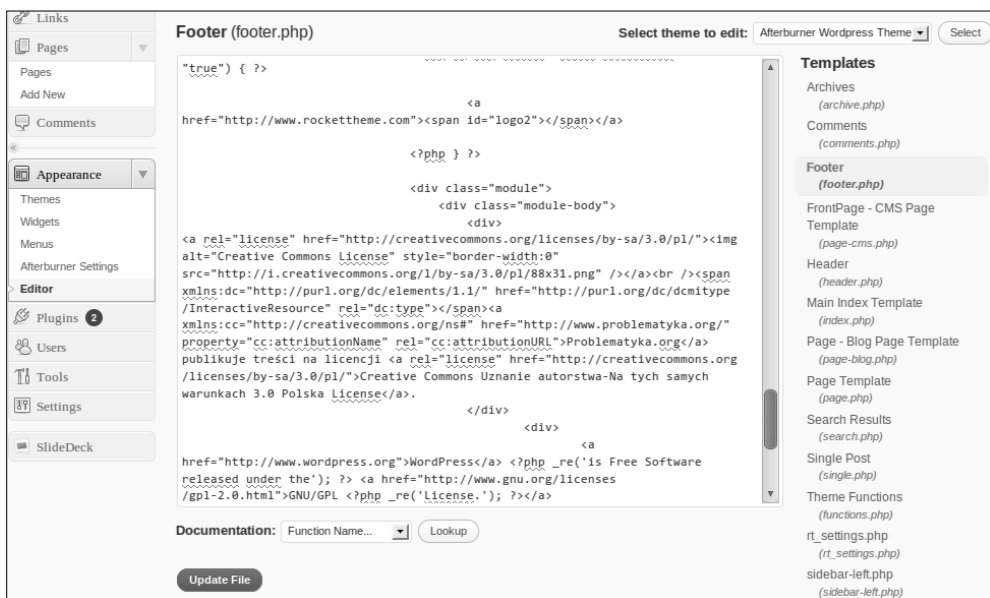
Skopiuj poniższy tekst i zamieść go w kodzie strony, aby inni użytkownicy wiedzieli na jakiej licencji udostępniasz swoje utwory.

```
<a rel="license" href="http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/"></a><br />Ten utwór jest dostępny na <a rel="license" href="http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/">licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Unported</a>.
```

Rys. 28. Wybór oznaczenia graficznego licencji

3. UMIĘĆ KOD NA STRONIE WWW/WIKI/BLOGU

Wygenerowany kod możesz dodać do swojej strony na wiele różnych sposobów, najlepiej aby znalazły się w kodzie źródłowym strony. Przykładowo w systemie blogowym WordPress, w panelu administracyjnym należy wejść w zakładkę wygląd → edytor. Tutaj możesz wybrać w kodzie, który fragment strony chcesz zmienić. Kod licencji Creative Commons najlepiej dodać do pliku footer.php – będzie wówczas widoczny w stopce każdej podstrony.

Rys. 29. Umieszczenie kodu licencji CC na stronie bloga w systemie WordPress

Jeśli nie masz dostępu do kodu swojej strony lub nie chcesz dokonywać w nim żadnych zmian, możesz wykorzystać dostępną w większości systemów zarządzania treścią stron internetowych (tzw. CMS) do których należy też Wordpress) opcję **Widget**. WIDGETY to małe zewnętrzne elementy strony, które możesz do niej dodać. Kod licencji przykładowo możesz wkleić jako widget Tekst/HTML (w systemie Wordpress, w innych systemach CMS mogą znajdować się w innym miejscu lub mieć inną nazwę). Do widgetu, który jest pustym boksem wystarczy wkleić tekst i zapisać zmiany. Oba sposoby spowodują, że na Twojej stronie pojawi się symbol i tekst licencji według Twojego wcześniejszego wyboru.

Problematyka.org publikuje treści na licencji [Creative Commons Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 3.0 Polska License](http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/pl/).

4. OZNAKUJ POPRAWNIE UTWÓR

Wybierając licencję za pomocą narzędzia Creative Commons Choose, otrzymujesz również podstawowe oznaczenie, które zwykle da się umieścić w opracowanym materiale. Czasem jednak dobrze wiedzieć jak dostosować oznakowanie do swoich potrzeb.

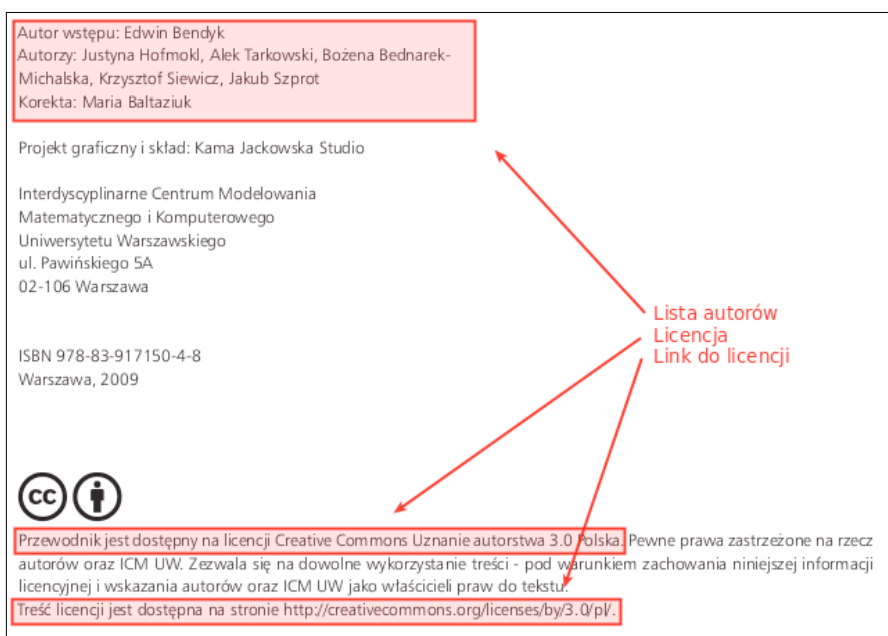
Podstawowe oznakowanie, zarówno dla materiałów umieszczonych w sieci, jak i w tradycyjnych publikacjach powinna wyglądać tak:

© [Lista autorów], licencja: [CC-BY 3.0] (link do: <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/deed.pl>)

Do utworu zależnego, jeśli ma być udostępniony na innej licencji:

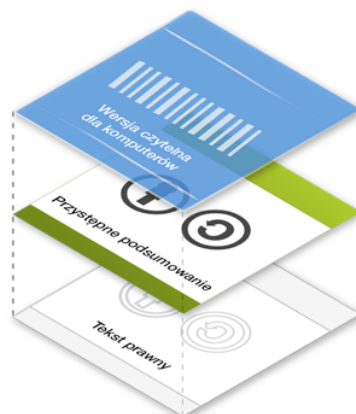
© [Lista autorów], źródło: [link do materiału oryginalnego] licencja źródła: [CC -BY 3.0] (link do: <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/deed.pl>), licencja: (dowolna wg wyboru autora utworu zależnego).

Jak widać na przykładzie, zapis można modyfikować, pamiętając o konieczności umieszczenia wszystkich trzech podstawowych elementów: listy autorów, licencji oraz linki do treści licencji.

Rys. 30. Przykład oznaczenia licencji w publikacji drukowanej, Przewodnik po otwartej nauce, 2009

Publikacje online dzięki specjalnej architekturze licencji Creative Commons mogą być reprezentowane przez 3 warstwy licencji, ułatwiające ich zrozumienie zarówno dla ludzi i komputerów (np. wyszukiwarek). Dlatego tak ważne jest znakowanie utworów w jak najdokładniejszy sposób i z użyciem zarówno warstwy czytelnej dla człowieka (przystępne podsumowanie), jak i dla komputerów.

Rys. 31. Warstwy licencji Creative Commons

OZNACZENIE RÓŻNYCH FORMATÓW

Tekst – każdy plik tekstowy stworzony w edytorach tekstu obsługujących kod HTML (np. MS Word czy Open Office) pozwala na umieszczenie w pliku oznaczenia licencji z działającym linkiem do licencji. Dodatkowo programy OpenOffice i LibreOffice możemy wzbogacić o wtyczkę umożliwiającą dodawanie/czytanie informacji licencyjnej w plikach tekstowych. Więcej informacji: <http://extensions.services.openoffice.org/en/project/ccooo>

Zdjęcia – poza oznakowaniem w miejscu publikacji (na Twojej stronie czy serwisie takim, jak Flickr) zdjęcia i grafiki posiadają możliwość uzupełnienia ich o metadane. W popularnych programach graficznych takich, jak PhotoShop, Gimp czy Inkscape można dodać do zdjęć i grafik informacje o autorze i licencji. Informacje te dostępne potem będą poprzez Właściwości pliku i czytelne dla innych programów czy wyszukiwarek internetowych. Większość przeglądarek zdjęć i grafik oferuje już narzędzia do przeglądania i modyfikacji metadanych grafik. Metadane zdjęć zapisywane są w plikach EXIF towarzyszących każdemu zdjęciu, możemy modyfikować je za pomocą takich programów, jak Exif Tool (<http://www.sno.phy.queensu.ca/~phil/exiftool/>), a informacje o prawidłowym oznaczaniu znajdziemy w Wikipedii.

Do zdjęć można również dodawać graficzne oznaczenia autorstwa i licencji tzw. znaki wodne, należy jednak pamiętać, że mogą one utrudniać ponowne wykorzystanie zdjęcia. Znaki wodne są również odradzane dla materiałów umieszczanych w zasobach Wikipedii i Wikimedia Commons.

PDF, grafika - Oprogramowanie firmy Adobe obsługuje platformę metadanych XMP, która umożliwia proste umieszczanie w plikach metadanych np. dotyczących licencji. Użytkownicy systemu Windows mogą również skorzystać z programu CC PDF Converter, który dowolny plik w formacie PDF może dodatkowo oznaczyć metadaniem licencji i autorstwa. Program dostępny jest na stronie: <http://www.cogniview.com/cc-pdf-converter.php>.

Więcej o XMP: <http://wiki.creativecommons.org/XMP>

Instrukcja stosowania licencji Creative Commons w XMP (w jęz. angielskim): http://wiki.creativecommons.org/XMP_help_for_Adobe_applications

Dźwięk (mp3) – większość programów do edycji plików muzycznych obsługuje również edycję metadanych, które dla plików dźwiękowych obejmują autorstwo i prawa autorskie.

W programach takich, jak Audacity możemy edytować poszczególne dane lub stosować szablon w formacie XML.

Wideo – z racji na wielość formatów i brak skutecznego systemu deskrypcji plików wideo najlepszym rozwiązaniem jest publikacja takich materiałów w serwisach umożliwiających oznakowanie licencji CC oraz dodawania „analogowej” formy oznaczenia licencji tj. karty lub napisów końcowych zawierających klasyczne oznaczenie licencji: autora/autorów, rodzaju licencji i adresu treści licencji.

5. PAMIĘTAJ O ZGODNOŚCI LICENCJI

Stosowanie dla materiałów edukacyjnych licencji Creative Commons Uznanie Autorstwa lub Creative Commons Uznanie Autorstwa - Na Tych Samych Warunkach (oraz oczywiście materiałów pochodzących z Domeny publicznej) gwarantuje, że stworzone materiały będą miały największe możliwe oddziaływanie. Te rodzaje licencji pozbawiają materiały barier przed ich przetworzeniem, ponownym wykorzystaniem, kopiowaniem i dostosowaniem przez dowolne inne podmioty. **Warto pamiętać, że na tym właśnie polega siła współczesnej edukacji, która bez tych barier jest w stanie dostosować się do różnych potrzeb i dotrzeć tam gdzie wcześniej było to bardzo utrudnione, np. do osób niepełnosprawnych lub wykluczonych ekonomicznie i cyfrowo.** Dziś, jeśli tworzysz otwarte zasoby edukacyjne, dajesz szansę innym osobom na, np. przetłumaczenie ich lub zmianę formatu na wygodniejszy dla innych użytkowników.

Dlatego tak ważna jest również kompatybilność licencji wewnątrz materiału. Nie wszystkie licencje są ze sobą zgodne. Przykładem niech będzie ten przewodnik. Bazuje na wolnych treściach dostępnych głównie na licencjach CC BY i CC BY-SA. Dlatego musi być udostępniony na licencji CC BY-SA (jest to rezultatem warunku SA). Inne licencje będą powodować różnego stopnia ograniczenia. Wzajemne zależności zostały przedstawione w tabeli kompatybilności.

kompatybilność licencji Creative Commons

prace na innych licencjach, które mogą z nich skorzystać

licencje użyte w dziele	PD	CC BY	CC BY SA	CC BY NC	CC BY NC SA	CC BY ND	CC BY NC ND
PD	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
CC BY	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓
CC BY SA	✗	✗	✓	✗	✗	✗	✗
CC BY NC	✗	✗	✗	✓	✓	✓	✗
CC BY NC SA	✗	✗	✗	✗	✓	✗	✗
CC BY ND	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✓
CC BY NC ND	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✗

Rys. 32. Tabela kompatybilności licencji

Na przykład bazowanie na treściach na licencji CC BY-NC-SA i CC BY-ND-NC spowodowałoby, że przewodnik musiałby zostać opatrzony licencją CC BY-NC-SA, jego wykorzystanie ograniczyłoby się jedynie do celów niekomercyjnych, i wreszcie nie zezwalałoby na przerabianie i adaptacje, a to znacznie ograniczyłoby zakres jego wykorzystania. Jeśli jakieś utwory lub materiały, które chcesz wykorzystać w swoim podręczniku nie znajdują się w Domenie publicznej, nie są dostępne na otwartych licencjach i nie należą do Ciebie, możesz jedynie podać link do nich, jeśli znajdują się legalnie w sieci lub podać informację bibliograficzną o nich.

6. SPRAWDŹ CZY POPRAWNIE OZNACZYŁEŚ SWOJĄ TWÓRCZOŚĆ

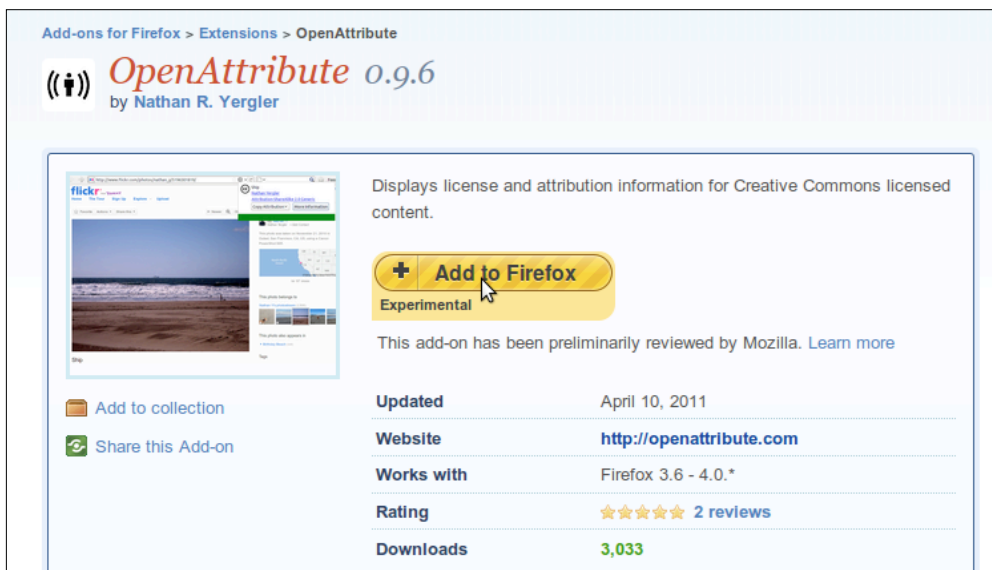
Społeczność sieciowa skupiająca się wokół Creative Commons rozwinęła narzędzia ułatwiające wykrywanie, czy dana strona WWW posiada zawartość dostępną na licencji Creative Commons. Aplikacje ułatwiają także poprawnie oznaczać autorstwo i licencję osobom chcącym z tej zawartości skorzystać.

Open Attribute

OpenAttribute (<http://openattribute.com/>) to efekt współpracy Mozilli i Creative Commons. Eksperymentalna wtyczka do przeglądarek internetowych (w tym momencie Firefoxa i Chrome'a).

Instalacja

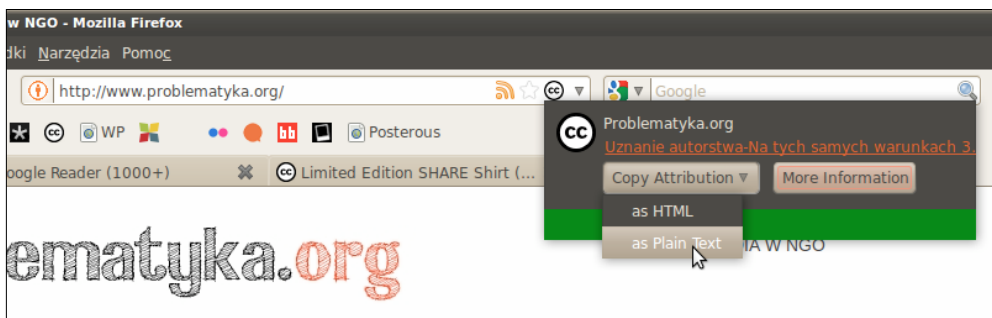
Na stronie głównej najedź myszką na napis *Install* i kliknij na typ przeglądarki, z którego korzystasz, np. Mozilla Firefox. Po kliknięciu zostaniesz przekierowany na odpowiednią stronę instalacji dodatków dla przeglądarki. Ponownie kliknij na przycisk z napisem *Install* (lub *Add To Firefox*), dalej Twoja przeglądarka pokieruje Cię w procesie dodawania wtyczki (np. Firefox poprosi o uruchomienie ponownie przeglądarki).

Rys. 33. Instalacja aplikacji OpenAttribute

Działanie

Jeśli strona zawiera treści na licencji Creative Commons, w pasku adresu wyświetli się ikonka CC, po kliknięciu na nią będziesz mieć możliwość skopiowania oznaczenia autorstwa i licencji jako tekstu lub kodu HTML. Możesz też kliknąć na Więcej informacji i przeczytać całość informacji zawartej w licencji.

Rys. 34. Pasek adresu strony z zainstalowaną aplikacją OpenAttribute

Creative Commons Validator

Validator (<http://validator.creativecommons.org/>) to kolejne eksperymentalne narzędzie, które może pomóc w codziennej pracy z licencjami. Jeśli nie jesteś pewny czy Twoja strona lub dokument w formacie HTML są poprawnie oznakowane i czy umieszczona w nich licencja będzie zrozumiała dla maszyn (czyli np. wyszukiwarek internetowych), validator sprawdzi to za Ciebie.

Rys. 35. Sprawdzanie poprawności oznaczenia utworu licencją CC

W polu 1 możesz wkleić fragment kodu HTML z oznaczeniem licencji. W polu numer 2 możesz umieścić link, który zostanie sprawdzony przez validator, zaś w polu 3 możesz załączyć plik w formacie HTML (np. jeszcze nieopublikowany na naszej stronie dokument. Po wybraniu jednej z opcji klikamy na przycisk Submit (...), aby sprawdzić poprawność oznaczenia.

7. ŚLEDŹ OBECNOŚĆ MATERIAŁÓW W SIECI

Statystyki stron i pobrań

Google Analytics (<http://www.google.com/analytics/>) - popularny i proste po dodaniu do strony narzędzia do badania statystyk stron oferowane przez Google.

Piwik (<http://piwik.org/>) - open source'owe oprogramowanie do analizy statystyk stron. Posiada bardzo bogate opcje obserwacji szczegółowych miejsc i ruchu na stronie.

Śledzenie treści

Alerty Google (<http://google.pl/alerts>) – umożliwiają śledzenie występowania słów lub fraz w wynikach wyszukiwania Google. Alerty wysyłają maile z najnowszymi wynikami, gdzie padają słowa lub frazy, które zdefiniujesz.

FairShare (<https://fairshare.attributor.com/fairshare/>) - zaawansowane narzędzie do śledzenia występowania treści online, umożliwia zdefiniowanie zakresu wykorzystania, który ma być śledzony, np. wyłącznie komercyjny.

WYKORZYSTANE ŹRÓDŁA

- [1] Koalicja Otwartej Edukacji (2010), *Otwarta Edukacja*. Dostęp: <http://koed.org.pl/otwartaedukacja/>, odczyt: 1.03.2010. Tekst dostępny na licencji CC BY 2.5 Polska.
- [2] Kostera, Agnieszka, Jarosław Lipszyc, Elżbieta Siewicz (2009), *Otwarte Zasoby Edukacyjne: Plan działania. Refleksje międzynarodowej społeczności* - tłumaczenie na podstawie: Susan D'Antoni, *Open Educational Resources: the Way Forward*. Dostęp: http://oerwiki.iiep-unesco.org/index.php?title=OER:the_Way_Forward/Collaborative_work_on_translations/Polish_Version, odczyt: 1.03.2010. Tekst dostępny na licencji CC BY SA 2.5.
- [3] ICM UW (2009), *Przewodnik po otwartej nauce*. Dostęp: <http://otwartanauka.pl/przewodnik-po-otwartej-nauce/>, odczyt: 1.03.2010. Tekst dostępny na licencji CC BY 3.0 Polska.
- [4] Gurel, Seth (2008), *Open Educational Resources. Educator Handbook*. Dostęp: http://wikieducator.org/OER_Handbook/educator_version_one, odczyt: 1.03.2010. Podręcznik dostępny w serwisie Wikiedukator na licencji CC BY SA.
- [5] Stowarzyszenia Wikimedia Polska (2010), *Anatomia Wolnych Licencji*, 2010, oprac.: autor tekstu: Tomasz "Polimerek" Ganicz; korekta i redakcja tekstu: Agnieszka "Nova" Kwiecień; układ i dobór grafik: Leszek "Leafnode" Kurpiński. Dostęp: http://pl.wikimedia.org/wiki/Plik:Broszura_o_licencjach.pdf, odczyt: 15.08.2010, treść licencji udostępniona jako domena publiczna.
- [6] Fundacja Nowoczesna Polska (2009), *Wolne Licencje*. Dostęp: http://wiki.wolnepodreczniki.pl/Wolne_Podr%C4%99czniki:Wolne_licencje, odczyt: 1.03.2010. Tekst dostępny na licencji CC BY SA.
- [7] Stosowanie licencji Creative Commons Uznanie autorstwa (oraz innych licencji Creative Commons) - Adaptacja materiału „Why CC BY?”, opracowanego po angielsku przez Creative Commons Learn (dostępnego pod adresem <http://learn.creativecommons.org/productions/>). Dostęp: http://wiki.creativecommons.org/images/8/85/Dlaczego_CCBY.pdf, odczyt: 1.03.2010. Tekst dostępny na licencji CC BY.
- [8] Wikipedia. Hasło Domena publiczna. Dostęp: http://pl.wikipedia.org/wiki/Domena_publiczna, odczyt: 1.03.2010. Tekst dostępny na licencji CC BY SA.
- [9] Bednarek-Michalska, Bożena, Alek Tarkowski, Barbara Szczepańska (2009), Domena publiczna – co to takiego? *Biuletyn EBIB*, nr 1(101). Dostęp: http://www.ebib.info/2009/101/a.php?bednarek_tarkowski_szczepanska, odczyt: 1.03.2010.

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach 3.0

<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/pl/>

Wolno:

kopiować, rozpowszechniać, odtwarzać i wykonywać utwór tworzyć utwory zależne

Na następujących warunkach:

Uznanie autorstwa - Utwór należy oznaczyć w sposób określony przez Twórcę lub Licencjodawcę

Na tych samych warunkach - Jeśli zmienia się lub przekształca niniejszy utwór; lub tworzy inny na jego podstawie, można rozpowszechniać powstały w ten sposób nowy utwór tylko na podstawie takiej samej licencji.